

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Rituální čistota v náboženstvích Předního východu
Bc. Zdeňka Hrudková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Kulturní antropologie Předního východu

Diplomová práce

Rituální čistota v náboženstvích Předního východu

Bc. Zdeňka Hrudková

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Písařová

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Obsah

1.0 Úvod	1
2.0 Obecný pojem rituální čistota	4
3.0 Rituální čistota v předovýchodních náboženstvích.....	9
3.1 Rituální čistota v Ugaritu.....	9
3.2 Rituální čistota v Mezopotámii.....	12
4.0 Rituální čistota v judaismu	17
4.1 Rituální čistota v judaismu a její zdroje	18
4.2 Stravovací předpisy	20
4.3 Menstruace	30
4.4 Porod	32
4.5 Nepravidelný výtok	34
4.6 Výron semene	34
4.7 Nemoci a čistota v judaismu	35
4.8 Smrt a čistota v judaismu	38
4.9 Židovské sekty	42
5.0 Zoroastriánství	45
5.1 Rituální čistota v zoroastriánství	46
6.0 Rituální čistota v islámu	51
6.1 Jazykový rozbor pojmu	51
6.2 Obecné vysvětlení pojmu	51
6.3 Koránské inspirace pro taháru.....	53
6.4 Islámské nekoránské zdroje pro taháru.....	54
6.5 Právní školy v islámu	55
6.6 Klasifikace příkazů ohledně taháry.....	56

6.7 Nečisté objekty a prvky.....	58
6.8 Očišťující prvky a procesy	61
6.9 Malá očista – wudú.....	63
6.10 Velká očista – ghusl.....	65
6.11 Očista prachem – tajammum.....	69
7.0 Závěr.....	72
Bibliografie:	79
Zdroje online:	81
Resume	82

1.0 Úvod

Tématem této práce je popis rituální čistoty v náboženstvích Předního východu. Podíváme se na některé očistné praktiky, související zákony ale i myšlenky, které za tím vším stály. Zabývat se budeme především judaismem a islámem. Důležité části budou i kapitoly o rituální čistotě v Ugaritu, Mezopotámii a také v zoroastriánství. Obsah této práce bude v zásadě kompilačního charakteru. Nalezené informace ovšem budou doplněny analytickým komentářem. Součástí práce bude i kapitola o teorii rituální čistoty. Všechn tento obsah ovšem směřuje k závěru, který nebude jen shrnovat způsob, jakým jsem práci provedla. Hlavním cílem závěru bude podat jakýsi zobecňující pohled na problematiku rituální čistoty na Předním východě a to jak z pohledu teoretického, tak z pohledu praktického. Podíváme se i na to, jak probíhal vývoj zmíněných náboženských systémů. Odkud byly ovlivňovány a zda nějak ovlivnily náš dnešní život.

V práci použiji dvě hlavní metody. První metodou je metoda kompilační. Tato metoda je nezbytná pro zpracování zdrojů ve všech kapitolách práce. Další metodou je metoda analytická. Analytickou metodu budu užívat k analýze zdrojů a utváření vlastních myšlenek na daná témata. Závěr práce je pak vlastně rozsáhlejší analýzou. Z tohoto důvodu lze považovat závěr práce za nejpřínosnější. Ačkoliv celek práce je svými informacemi uskupenými na jednom místě také cenný.

V kapitolách o judaismu, islámu, Ugaritu a Mezopotámii jsem se snažila čerpat i z primárních zdrojů. V případě judaismu se jedná hlavně o ekumenický překlad Bible. V případě islámu jsem užívala především Korán a to i jeho arabského originálu. Zároveň jsem využila i hadíthů. V kapitole ohledně Ugaritu jsem využila dnes již klasické publikace Ondřeje Stehlíka Ugaritské náboženské texty. V kapitole o Mezopotámii jsem samozřejmě čerpala z Eposu o Gilgamešovi a také z vydaných překladů Jiřího Proseckého. V záležitostech týkající se zoroastriánství jsem bohužel přístup k primárním zdrojům neměla.

Co se týče sekundárních zdrojů, věřím, že jsou bohaté. V kapitolách o starověku se jedná o známou velkou Encyklopedii starověkého Předního východu. Tu jsem doplnila Encyklopedií mytologie starověkého Předního východu. Krom toho jsem využila i knih Jeana Jacqua Glassnera a Jeana Bottéra. V případě Ugaritu posloužilo dílo Ondřeje Stehlíka díky svému úvodu i jako sekundární zdroj. V židovství jsem využila řadu bohaté sekundární literatury. Pokud bych měla vyzdvihnout hlavní knihy, které mi k sepsání práce pomohly, byla by to jistě kniha *Ritual and Morality* od Hyama Maccobyho. Tato kniha se do detailů zabývá rituální čistotou v judaismu a bere v potaz i rabínské inovace. Dále musím zmínit výtečnou knihu Mary Douglasové nazvanou *Purity and Danger*. Tato kniha poskytuje široký vhled do problematiky rituální čistoty obecně a zároveň nabízí rozsáhlé postřehy týkající se judaismu. V části o košer stravování a jeho problematice jsem se mohla obrátit na poměrně čtivou publikaci Simona Philipa de Vriese nazvanou *Židovské obřady a symboly*. Tato kniha nabízí zajímavý vysvětlující ale zároveň čtivý náhled na problematiku židovských zvyků. Část o islámu jsem doplnila hlavně z díla šíitského duchovního al-Khoeho. Jako protiváhu jsem užila dílo sunnitského učence R. Kusculara. Díky tomu jsem mohla poukázat i na určité rozdíly mezi sunnou a ší'ou. Mezi další zdroje patří *Zahrady spravedlivých*, soubor hadíthů od Jahjá an-Náwáwího. V části o zoroastriánství jsem čerpala především z rozsáhlé a poutavé publikace *Zoroastrians Their Religious Beliefs and Practices* od Mary Boycové. Tato kniha se sice zabývá především dějinami, ale obsahuje i poměrně rozsáhlou část týkající se zvyků. Dalším zdrojem mi byla rozsáhlá esej E. S. D. Bharuchy, který ji sepsal u příležitosti Světové výstavy v roce 1893. Kniha pojednává o zvycích, tradicích a částečně i dějinách zoroastriánů. Na závěr bych také ráda upozornila na kratší dílo G. W. Cartera *Zoroastrianism and Judaism*. Dílo je zajímavé svým analytickým a srovnávacím přístupem, zároveň ale nabízí i dostatek informací.

Ve věci transliterace arabských jmen, míst či dalších slov jsem se rozhodla užívat transliterace navržené L. Kropáčkem v knize *Duchovní cesty islámu*. Transliteraci hebrejských pojmů jsem prováděla dle knihy *Judaismus*

od A do Z, kde transliteraci navrhoval B. Nosek. V případě íránských názvů jsem se snažila držet překladů a transliterace O. Klímy.

Formou jsem se snažila o přístupnější a čtivější text. Tento cíl jsem chtěla naplnit a zároveň skloubit s odbornými požadavky uvalenými na vědeckou práci.

Do textu jsem zařadila část své bakalářské práce, která pojednávala o rituální čistotě v islámu. Rozhodla jsem se ji zařadit, protože do vyznění byla kapitola o islámu nutná. Zařadila jsem dvě kapitoly, třetí a čtvrtou kapitolu. Pro zařazení těchto kapitol jsem se rozhodla, neboť bych musela sepsat stejný text dvakrát. Bylo by to zbytečné. Převzatý text se nachází na stránkách 51 – 71 a je mírně upraven.

Cílem této práce je podat popis očistných zvyků na Předním východě. A to v takové formě, aby bylo možno je snadno porovnat a vidět jejich společné rysy. Očistné zvyky jsou totiž důležitou součástí starých náboženství. Mají totiž souvislosti se starou magií a částečně nám nabízejí exkurs do myšlení původních vyznavačů víry. Krom toho nám studium rituální čistoty umožňuje vidět část každodenního života prostého věřícího člověka. Pohlédneme i na kosmologii dané víry. Byla bych potěšena, kdyby má práce našla využití a svého čtenáře potěšila.

2.0 Obecný pojem rituální čistota

Rituální čistota je jedním ze základních stavebních kamenů každého náboženství. Vymezuje totiž význam věcí a činů v hmotném světě. Když se dozvídáme, co je rituálně přípustné a nepřípustné, vnášíme tím řád do našich životů. Podobné rituály platí v různé pozměněné míře dodnes. Dnešní hygienická opatření jsou vlastně do jisté míry pokračováním starých očištných předpisů. Tím, že si člověk po odchodu z toalety umyje ruce, nezabije zdaleka většinu bakterií, ale dodrží nepsaný společenský zvyk. Stejně tak snaha o udržení co nejčistší podlahy je z hlediska čistoty jen pokračováním starých zvyků. Podobný náhled nabízí Mary Douglasová. Pokud se nad tímto pohledem zamyslíme, dává smysl. Potřeba setrvávat v čistotě je v člověku hluboce zakořeněna. Nejedná se jen o dodržování rituálních zvyků. K tomu je nutno dodat, že na nečistotu je možno pohlížet i jako na neznámou sílu. Co je neznámé pak vždy přichází s určitými obavami. Tyto obavy se mohou často mísit i s posvátnou úctou. Latina má známý pojem *sacer*. Tento pojem znamená svatý, ale ve stejnou chvíli i nečistý. Toto slovo přešlo ostatně i do moderních jazyků. Uvedme například anglické *sacred*. V moderních jazycích ovšem již tento výraz znamená jen posvátno. Stejný koncept nacházíme i u starých Řeků. Staří Řekové užívali pojmu *hagios*, který též oplýval dvěma významy.¹ Eliade přímo píše: „*Poskvrněné, a tedy posvěcené, se z hlediska ontologického řádu odlišuje od všeho, co náleží do profánní sféry. Poskvrněné předměty a bytosti jsou proto profánnímu poznání prakticky zapovězeny, stejně jako kratofanie a hierofanie.*“²

Tento náhled není nelogický, ačkoliv by se tak mohl jevit. Ve skutečnosti sami vidíme styčné body mezi posvátným a zapovězeným. Posvátné i zapovězené je totiž svou podstatou nedotknutelné. Oboje vzbuzuje úctu i strach. Pokud chceme vejít do jakéhokoliv přímého kontaktu s posvátnem, musíme nejprve zajistit, že jsme nedošli ke styku se zapovězeným. Pokud ano, musíme provést všemožné důležité očištné rituály. Jsme sváděni k interpretaci, že naše nečistá přítomnost na posvátném místě by ono místo

---

¹ Eliade, M. (2004), s. 32-38

² Tamtéž, s. 35

mohla nenávratně znečistit. Taková představa je však mylná. Posvátno samo nemůže být naší přítomností většinou nijak ohroženo. Očistné rituály tak neděláme apriory kvůli jakési teoretické ochraně posvátna jakéhokoliv druhu, nýbrž je děláme z jednoduchého hmotného a vlastně i zjištěného důvodu. Děláme je kvůli ochraně sebe sama. Zvláště v monoteistických náboženstvích jakými jsou judaismus či islám je tento výklad obzvláště pravdivý. Monoteistický Bůh má přeci neomezenou moc a nehrozí, že žid, který by přišel do kontaktu s mrtvým tělem a navštívil Chrám, by nějakým způsobem ohrozil jeho všemocnost. Stejně tak muslim, který by vstoupil do mešity se zakrváceným oděvem, nijak neohrozí existenci Alláha. Účelem těchto předpisů je vstoupit do svatyně ve stavu, který etika daného božstva uznává za příhodný. Opak by totiž mohl vyústit v rozhněvání příslušného boha. To jest ve stav nežádoucí. Tento výklad platí například i pro stará mezopotamská náboženství. Ani tam se božstva jistě nemusela obávat podobného problému. Jednalo se tedy tak či tak o věc lidskou více než o věc božskou.³

Jiný náhled nám nabízí například zoroastriánství. V něm se člověk stává účastníkem kosmického boje mezi silami dobra a zla. Člověk se ho účastní skrze rigidní dodržování všech potřebných předpisů. Zároveň se snaží udržet i přírodní jevy jako je oheň, voda či půda ve stavu čistoty. Je pravda, že tyto rysy a jevy nesymbolizují božskou bytost. Ale jejich udržení v čistotě se týká zmíněného kosmického boje. Tudíž ačkoliv zde člověk také nemá zásadní vliv, mají jeho činy alespoň určitý dopad.

Přírodní národy potom přicházely se svými vlastními myšlenkami týkající se čistoty. Jejich představy o univerzu však byly jiné než naše. Jejich bohové byli velmi osobní a lidé sami se velmi často považovali za jakýsi pomyslný střed vesmíru. Podobný přístup vidíme i v raném izraelském náboženství. Tím je míněno, že pokud lovec neuložil dostatečnou kořist, potom je to boží úmysl. Může to být trest, zlomyslnost nebo jakýkoliv jiný čin. Bohům je tedy existenčně nutné se zalíbit. K tomu mohla sloužit i rituální čistota. V izraelském náboženství můžeme podobné přesvědčení jednotlivců o svém významu ve

---

³ Tamtéž, s. 32-38

vztahu ke světodějným událostem vidět například u Jonáše, který sám sebe považuje za příčinu velké mořské bouře. Tento náhled navíc umenšuje možnost svobodné volby a rozhodnutí člověka, neboť bohové jsou tak mocní a tak rádi zasahují do lidských záležitostí, že pro člověka není možné dosáhnout svých záměrů.⁴ Tento pohled na svět se změnil spolu s etickým zlomem, který roli člověka ve vesmíru umenšil, zracionalizoval a obecně ji posunul jiným směrem. Tento posun znamenal také příklon k osobní zbožnosti a tedy i k osobnějšímu přístupu k čistotě. K takovému přístupu jaký známe v určité míře dodnes.

Na rituální čistotu lze také pohlížet jako na způsob udržování zaběhnutých pořádků. Ideální stav je souborem zvyků a tradic, které je nutno udržovat při životě. Rituální čistota pak tyto zvyky a tradice musí udržovat a zabránit tomu, aby cokoliv vybočilo. Tato abstraktní idea nicméně funguje. V některých náboženstvích je vidět více, v jiných méně. Pokud se například podíváme na židovské stolování, vidíme tradici, která má udržovat celou komunitu bezpečně pohromadě. Způsob, jakým to dělá, je jednoduchý. Určuje jedlé a nejedlé druhy jídla, na kterých se shodne celá obec. Určuje samozřejmě i další pravidla, která udržují pospolitost. Cokoliv, co by z takového vzorce chování vystoupilo, by tak neohrozilo jen samotného člověka, ale i soudržnost celé komunity. Rituální čistota tak nejen určuje závazná pravidla pro život, ale zároveň určuje i tresty nebo vyjmenovává důvody proč je co nečisté. Ačkoliv tyto důvody jsou mnohdy jednoduché. Tak či tak se jedná o jeden z vedlejších významů rituální čistoty. Vedlejší ovšem zůstává jen do chvíle, kdy si uvědomíme, že mnohdy je tento boj řádu s chaosem nejen věcí jedné komunity a její soudržnosti, ale že může být dokonce věcí celého kosmu.⁵

Některé myšlenkové systémy vnímají jako nečistý a tedy nevhodný stav samotný život. Ne že by živý tvor sám o sobě představoval nečistý prvek. Spíše se jedná o nečistotu hmotného světa obecně. Hmotný svět je totiž téměř vždy svou přirozeností nedokonalý. Nedokonalost potom musíme vnímat jako

---

⁴ Douglas, M. (2010), s. 98-102

⁵ Douglas, M. (2010), s. 117-118

formu nečistoty. Může vůbec být svět, který obsahuje tolik nečistého, že to vyžaduje samostatné předpisy, považován za čistý? Nemluvě o morální a etické nečistotě a zkaženosti, která svět ovládá. Hinduisté, Řekové, s nimi Římané, ale i židé a muslimové shlíží na náš svět jako na zlé místo směřující konečně k zániku. Hinduistická kosmologie vysvětluje, jak se střídají jednotlivé kvalitativní úrovně světů a my dnes žijeme v té nejhorší, Řekové nabízeli velmi podobný pohled. Jejich členění existence do epoch dělených podle kvality a zbožnosti lidstva je v podstatě stejné. I podle nich žijeme na konci věků v jedné z nejhorších period, v tak zvaném železném věku. Tento pohled nám zprostředkovává Hesiodos. Tento způsob vnímání také přichází zcela až po etickém zlomu. I buddhisté vidí svět velmi černě, jako místo bolesti ze kterého je třeba se vyvázat. Dokonce i muslimové a židé se shodují, že svět není dokonalým místem. Obě náboženství věří, že musí přijít Soudný den, který teprve zjedná pořádek a učiní ze světa čisté a harmonické místo. Ve skutečnosti se však tato představa příliš neliší od představ Řeků či Indů. Rozdíl totiž není ve vnímání světa, ale ve vnímání času. Zatímco Řekové a Indové⁶ vnímali čas jako nekončící cyklus, muslimové a židé ho vnímají jako lineární čáru s jasným koncem. Jenže pokud se podíváme znovu na řecké a indické představy o cyklech, dojdeme k tomu, že jde technicky o stejné představy. I oni žijí ve špatném, horšicím se světě, který ovšem nakonec vystřídá zlatý, dokonalý věk. Rozdíl je tak jen v tom, že pro Řeky a Indy se zlé věky opět vrátí... Buddhisté mají milý pohled, který kombinuje oboje. Čas sice podle buddhistů plyne cyklicky, ale je možno se z něho vyvázat a navěky dosáhnout ideálního stavu nirvány.⁷

Zapovězeným věcem se mnohdy říká *tabu*. Tento výraz pochází z Polynésie a měl by znamenat poskvrněné předměty, které se vymykají přirozenému řádu světa. Podobný termín mají i Malgašové. Tento termín se nazývá *loza*. Pojem *loza* znamená vše, co se vymyká přirozenému řádu věcí.

---

⁶ Hinduisté ho tak samozřejmě vnímají dodnes.

⁷ Cross, S. (2001); Hesiodos (1990); Lesný, V. (1996)

Podobné termíny jsou časté a ukazují nám, že nečistota je skutečně nejspíše druhou stranou mince posvátna.⁸

Všechny teorie o původu a podstatě rituální čistoty nakonec nepřinášejí naprostou a všeříkající odpověď. Každá teorie spíše přispívá svou pomyslnou troškou do mlýna. Je proto třeba všemožné teorie kombinovat a dívat se na problematiku vždy z různých směrů. Proto když se díváme například na rituály spjaté se smrtí u židů, můžeme se dívat na fakt, že mrtvé tělo je nečisté mnoha způsoby. V první řadě můžeme konstatovat, že roli zde hraje prostý strach ze smrti, dále můžeme říci, že je tělo nečisté proto, že smrt nezapadá do přirozeného řádu věcí nebo můžeme začít řešit společenský dopad rituálů. Všechny pohledy budou správné. Každý sice přijde s trochu jiným pohledem, ale teprve dohromady nám dají ucelenější představu o dané problematice.

---

⁸ Eliade, M. (2004), s. 36-37

3.0 Rituální čistota v předovýchodních náboženstvích

Starověká předovýchodní náboženství hrála významnou roli v procesu formování pozdějších náboženských systémů, především pak v judaismu a skrze něj i islámu a křesťanství. Pro naši práci jsou zásadní dvě centra civilizace v regionu. V první řadě Syropalestina a Ugarit. Tato oblast nás bude zajímat především proto, že na jejích základech se formovalo izraelské náboženství a později judaismus. Dále nás bude zajímat i náhled do představ o čistotě starých Mezopotámců. Oni přeci jen skutečně stáli u zrodu civilizace a mnohé jejich představy se promítly i do Starého zákona. Jde o nezpochybnitelný fakt. Vždyť sami židé se považovali za potomky Mezopotámců. Sám patriarcha Abrahám přeci vyšel z Uru chaldejského. Můžeme tedy říci, že sami židé se rádi identifikovali jako potomci slavných civilizací nacházejících se podél toků Eufratu a Tigridu. Další sdílené představy pak byly například mýty o potopě či raná představa podsvětí.

Přední východ byl samozřejmě ovlivňován i dalšími regiony. V případě židů především Egyptem. Z dlouhodobého hlediska však nalézáme i vlivy indické či evropské, především pak řecké a římské. Tyto vlivy pak formovaly i islám.

V této části práce budeme především rekonstruovat společné rysy a představy týkající se rituální čistoty. Rekonstruovat v plné míře systémy rituální čistoty v těchto náboženstvích není dost dobře možné, neboť chybí zdroje a mnohdy i kontext. V tomto rysu se tato kapitola poněkud liší od zbývajících kapitol, které kladou větší důraz na reálný popis zvyků, tradic, náhledů a zákonů týkajících se rituální čistoty.

3.1 Rituální čistota v Ugaritu

Starověké město Ugarit, dnešní Rás Šamrá, leží na území dnešní Sýrie. Byl významným přístavním centrem a obývala ho různorodá směs obyvatel, Churité, Semité, Indoevropané... Lze říci, že šlo v podstatě o multikulturní

město. To ovšem není důvod, proč by nás město mělo zajímat. Pro naše bádání je zásadní to, že se podařilo nalézt početné a přeložené tabulky s textem v akkadštině, churitštině, chetitštině a ugaritštině. Z těchto textů můžeme mnohé vyvodit.⁹

V ugaritských textech nalezneme několik zmínek o přístupu k rituální čistotě. V první řadě se jedná o zmínky týkající se smrti. Těchto zmínek je mnoho a můžeme z nich soudit, že pohřby byly prováděny do země. Stejně jako v židovství. Nebyla to však ve své době univerzální praxe. Jinde probíhaly i pohřby žehem, do vody, ale i jiné. Ukázkou pojednávající o pohřbu do země je například část příběhu o Aqhatovi: „*Budu ho oplakávat a pohřbím jej. Umístím do jámy božstev chtonických.*“¹⁰ Podobných příkladů je více a ukazují nám, že pro Ugaritany byl pohřeb do země správnou cestou, jak naložit s mrtvým.

Skutečnou a rozsáhlou zmínku o očištných zvycích nám dává tabulka týkající se měsíce vinobraní. V tomto měsíci se totiž král musel rituálně očistit: „*V třináctý den se král kulticky očistí... Král bude usazen, umyt a osušen... A holubi městské obětuje pro Anat a býčka a berana Elovi... A král byv očištěn litanii přednese. Šestáho dne: dva hrnce oleje nato velkou litanii přednese král byv očištěn. Sedmého dne: při západu slunce a odsvěcen jeden po západu slunce a odsvěcen je král... Sedmkrát z celého srdce bude recitovat král při západu slunce a odsvěcen je král. A oblečou jej do slavnostních šatů a oťrou obličej jeho. Navrátí jej do domu. A když tam bude, pozvedne k nebi ruce své.*“¹¹ Tento text dále obsahuje výčet obětí, které král musí obětovat. Jedná se o velké množství předmětů a zvířat, především však o berany a ptáky. Všimněme si, že podobné oběti (berani a ptáci) obětovali v některých případech i staří židé. Vidíme, že samotný rituál byl dlouhý, trval zhruba týden. Král při něm byl postupně očištěn, k čemuž přispěly nejen oběti, ale i skutečná fyzická očista zakončená oblečením do nových šatů. Celý tento proces krále uváděl do zvláštního stavu zasvěcení, který mu nejspíše dodávala právě

---

⁹ Heller, J., Hruška, B., Charvát, P. a další (1999), s. 392-393

¹⁰ Stehlík, O. (2003), s. 236

¹¹ Tamtéž, s. 272-277

snaha o očištění. Jistě šlo o důležitou část královské ideologie. Král musel očistu podstoupit, aby ze sebe smyl jakékoliv hříchy a cokoliv, co by mohlo rozhněvat bohy. Proto ostatně i všem bohům obětoval. Panovník totiž býval v tradičních společnostech často považován za jakousi „hlavu rodiny“, kterou představoval stát. Ještě ve středověku byla běžná představa, že král je ztělesněním státu a vše co se v zemi děje tudíž padá na jeho hlavu a naopak. Jeho rituální očistu tak můžeme také chápat jako očistu celé komunity.

Z hlediska morální očisty, tedy očisty od hříchů, nalzáme také důkazy existence. Je pravda, že o morálních náboženstvích se obvykle hovoří až s příchodem etického zlomu, tedy s judaismem, mazdaismem či buddhismem. Nelze však tvrdit, že starověká náboženství se s etikou vůbec nepotýkala. Máme doloženu například ugaritskou modlitbu, která zjevně obsahuje kající formule a má tedy člověka zbavit jeho hříchů: „*Ó Kravko, odejmi vyřčené surovosti ze rtů mých, i ty šeptané jazykem... surovosti, Navrať do hrdla mého slovo pravé, Slovo Baalovo poslouchám... naslouchej mi...*“¹² Tato modlitba je bezesporu kající a modlíci se člověk se kaje za lži či urážky, kterých se dopustil. Lze ji stavět na roveň kajícím modlitbám židovským. Modlíci se zde obrací na bohyni Anat, jejíž přezdívkou byla Kravka. Anat vůbec často vystupovala jako přímluvkyně a pomocnice. V eposu o Baalovi se několikrát za Baala přimlouvala u nejvyššího boha Ela. Její role je tak velmi zřejmá.

Pro úplnost můžeme dodat, že Ugaritáné měli vlastní verzi Dne smíření, který měl také být dobou pokání. V Den smíření Ugaritáné také předkládali oběti. Dozvídáme se také, že hříchy se vážily stejně, ať byly provedeny komukoliv. Za hříchy se považovalo špatné chování k utlačovaným, chudým a vdovám. Za špatný byl považován i hněv a netrpělivost.¹³ Tento Den smíření tak v zásadě sloužil stejnému účelu jako stejný svátek u židů.

---

¹² Tamtéž, s. 312

¹³ Tamtéž, s. 267-272

3.2 Rituální čistota v Mezopotámii

Rituální čistotu v Mezopotámii je třeba do jisté míry odlišit od systémů rituální čistoty v pozdějších náboženstvích. Přeci jen se jednalo o soubor různých mýtů, rituálů a nauk, který nebyl dlouho centralizován a zároveň patřil k nejstarším dochovaným náboženstvím. Koncept rituální čistoty se v této době teprve pozvolna utvářel. Výhodné pro nás však je, že zde můžeme sledovat i kořeny rituální očisty. Tyto kořeny lze do jisté míry hledat v magii a exorcismu. Nemůžeme očekávat stejný přístup, jaký měli například staří Židé nebo i Ugaritáné. Pokud se totiž bavíme o druhé polovině 3. tisíciletí či první polovině 2. tisíciletí nacházíme se v docela jiné době. Představa Boha jako zcela nedotknutelné transcendentní entity de facto neexistovala. Bohové měli svou lidskou stránku, čímž se silně přibližovali smrtelníkům. Ostatně nebylo zase tak zvláštní, že Bůh zemřel. Zmiňme například boha Dumuziho nebo bohyni Inannu. Nemluvě o častých charakterových vadách, které bohy provázely: „*Inanna zatoužila po nebi, zatoužila po podsvětí. Zákony podsvětí, zákony vznešené, ovládnout chtěla. Kdo žádal by něco takového?*“¹⁴ Tento úryvek z mýtu o Sestupu Inanny do podsvětí nám ukazuje právě takovou charakterovou vadu. V případě Inanny šlo o marnivost a mocichtivost. Inanna nakonec neuspěla a byla ráda, že vyvázla se svým životem. Takoví bohové mohou vzbuzovat strach i respekt svou mocí ba i moudrostí, ale chybí jim skutečný přesah. Nezdá se nám tedy, že by byli z našeho světa tak vzdálení, že by bylo nutné chránit se proti jejich samotné přítomnosti. Platí to zvláště u Akkadů a jejich semitských potomků. Sumerové totiž užívali pojmu *me*. Ten značil božskou moc a byl její manifestací. S tímto pojmem se pak pojil i termín *melam*, který značil božskou auru. Tato aura pak obklopovala bohy a byla průvodním jevem mocí *me*.¹⁵ Tato aura byla velmi hrozivá a na smrtelníky tak jistě měla působit. Jedním z důvodů, proč v chrámech sloužilo zvláštní služebnictvo zabývající se očistnými rituály, pak jistě bylo to, že nepřipraveným mohlo setkání s božstvy přivodit mnohé nepříjemnosti. Podobnou možnost lze vysledovat i u judaismu, kde očista také měla sloužit jako jakási bezpečnostní záruka při setkání s nadpřirozenem. Avšak zatímco

¹⁴ Prosecký, J. (2010), s. 124

¹⁵ Prosecký, J., Hruška, B., Součková, J. a další (2003), s. 140-142

Mezopotámci tak činili především ze strachu a nejistoty, židé tak činili hlavně z pocitu méněcennosti a nemožnosti rovnat se jakkoliv Bohu. Pokud označujeme rané mezopotamské náboženství za velmi magické, musíme si uvědomit, že každé náboženství beze zbytku má k magii sklony. Přeci prostá modlitba, ať už židovská a křesťanská či muslimská, se snaží naklonit si božstvo. Jedná se tedy o snahu získat podporu pro své činy. Jedná se tudíž o prostý magický rituál. Křesťanská ale i muslimská víra ve světce a jejich zázračné činy není v přeneseném slova smyslu ničím větším než vírou v mocné čaroděje.¹⁶

Ve velkých mezopotámských chrámech musela každý den probíhat očista pomocí očištné vody. Probíhalo i vykuřování a chrám býval omyt i cedrovým olejem. K očištění se užíval i skopec. Zvíře bylo zabito, jeho krví byl potřen chrám a jeho tělo nakonec zaklínač odhodil do řeky, čímž měly být smazány hříchy a pochybení chrámového personálu. Takový průběh je zaznamenán v Mardukově chrámu v Babylónu. Jeho podstata ovšem nejspíše byla všude podobná. Všimněme si, že tato očista byla i velmi praktická. Navíc se celé akce zúčastnil i zaklínač. Spojení s magickými praktikami je tedy logické.¹⁷

Exorcisté a čarodějové však působili i ve sféře soukromé rituální čistoty a očišťování. Musíme si totiž uvědomit, že pod rituální čistotu spadá i boj s démony a jinými zlovolnými stvůrami. Pro tyto případy existovalo mnoho rituálů. Zatímco magické rituály představovaly spíše soubor zvyků, které měly sejmout neštěstí z člověka, exorcisté pracovali s řadou rituálů. Ukázkou magického zvyku, který měl eliminovat nebezpečí spojené s menstruací, bylo dotknutí se ňadra. Dotknutí se ňadra mělo totiž vyvážit mlékem znečištění způsobené krví. Podobné soubory rad pro různé situace pak byly časté. Exorcisté se snažili v zásadě o totéž, jen jinými prostředky. Rituály exorcistů nebyly jen slovní, ale i manuální. Obvykle se doplňovaly. Šlo hlavně o potlačování různých druhů nemocí a jiných forem zla. Dá se říci, že

---

¹⁶ Douglas, M. (2010), s. 72-76

¹⁷ Bottéro, J. (2005), s. 197

exorcismus nahradil postupně magii. Jednalo se navíc o základ náboženského života prostých lidí.¹⁸

Mezopotámci pracovali i s pojmem hříchu. Princip vnitřní nečistoty jim tedy byl znám a vyrovnávali se s ním vcelku tradičním způsobem. Užívali totiž kajících modliteb. Například: *„Kdo nedbalý nebyl, kdo se nedopustil hříchu? Kdo porozumí cestám božím? Já chci být pozorný a zločinu nechci se dopustit! Místa života chci vyhledávat! Bohové pravili, že lidé kletbu snášet budou, boží ruka na člověku spočine. Já tvůj služebník, věru se dopustil hříchu, hranice boží věru jsem překročil...“*¹⁹ Modliteb samozřejmě známe více. Za silného přímluvce byla považována například řeka, potažmo voda, která nejen, že byla očistným prvkem, ale přiřazovaly se jí i božské prvky. Jedno ze zaklínání, které se obrací k řece, má za cíl odebrat zlo z člověka, tedy ho od něho očistit: *„Bojím se, děsím a stále se strachuji znamení zlého, nechť se to zlo mně a domu mému nepřiblíží, nechť nepřistoupí, nechť mně nedostihne! To zlo z mého těla vytrhni a každého dne tě velebit budu.“*²⁰

V Mezopotámii existovala i obdoba Dne smíření. Jednalo se o známý novoroční svátek akítu. Tento svátek je dobře znám a popsán v mnoha publikacích. Obsahuje však většinou méně zmiňovaný fakt, že král se zde de facto zaručuje svému božstvu (v případě Babylónu Mardukovi), že nejednal hříšně. Teprve poté jsou králi knězem navráceny odznaky jeho moci. Tato investitura je tedy podmíněna proklamovanou morální čistotou krále. Jak jsme si zmínili výše, král je v tradičních společnostech považován za ztělesnění státu a jeho čistota je i čistotou obce.²¹

Zmínky o čistotě těla a ducha nacházíme i ve slavném Eposu o Gilgamešovi. První zajímavou zmínku najdeme již brzy a týká se divokého muže Enkidua: *„Šamchat svá ňadra uvolnila, lůno odhalila, její rozkoš vzal, nezdráhala se, ale dech mu vzala. Rozhrnula svůj šat, on lehl si na ni, učinila s ním, s divochem, jak dělá žena. Mužství jeho jí lahodilo. Po šest dní a sedm*

---

¹⁸ Tamtéž, s. 225-244

¹⁹ Tamtéž, s. 180

²⁰ Prosecký, J. (2010), s. 85

²¹ Glassner, J. J. (2004), s. 196-197

nocí Enkidu s Šamchatou obcovoval bez ustání. A když se nasytil rozkoše její, svou tvář otočil k zvířatům svým. Jakmile jej spatřili, Enkidua, na útěk se gazely daly. Zvěř stepní daleko od něj pádí. Vymrštil Enkidu své očištěné tělo...²² Tato ukázka nám ukazuje zajímavý rys mezopotamského pohledu na čistotu. Enkidu, který dosud žil se zvířaty a technicky zvířetem byl, se skrze kontakt se ženou stal civilizovaným člověkem, což očistilo jeho tělo – nebyl nadále považován za zvíře. Tato proměna v člověka zahrnuje ještě jednu paralelu a tou je dospívání. Enkidu se stal nejen lidskou bytostí, ale dospělou lidskou bytostí. Tento fakt ostatně stvrdil pohlavním stykem s Šamchatou.

Dalším zajímavým místem, kdy dochází k očištění, je, když Gilgameš a Enkidu skolí lštařina nebeského býka: „Když skolili nebeského býka, srdce mu vytrhli a před Šamaše položili. Pak zpět ustoupili a před Šamašem na tvář padli... V Eufratu ruce si umyli, objali se a na cestu vydali.“²³ V této události můžeme opět vidět dvě roviny výkladu. Na jedné straně byla očista nutná už proto, že po těžkém boji museli být hrdinové Gilgameš a Enkidu špinaví od potu a krve. Zároveň je ovšem pravdou i to, že přišli do styku s nebeským stvořením. Samotný takový kontakt musel přinést nejistotu. Bylo by tedy logické provést očištění i z rituálního důvodu. Mnohokrát jsme si ukázali a ještě ukážeme, že kontakt s posvátnem je považován za nebezpečný. Proto nelze v této věci odvrhnout možnost, že jde o formu rituální čistoty. Stejnou variantu můžeme vidět i v části, kdy se Gilgameš setká s Uta-napištim, mužem, který přežil potopu světa. Když se k němu Gilgameš blíží, nařídí Uta-napišti svému sluhovi toto: „Vezmi jej odtud, Uršanabi, odveď jej ke koupeli, aby smyl vodou špínu do sněhobíla! Ať odhodí své kůže, moře ať je odnese pryč a jeho krásné tělo ať znovu zazáří.“²⁴ Jde zde o nutnost očisty před návštěvou osoby s božskými atributy. Uta-napišti je totiž nesmrtelný. Zároveň jde o symbolickou očištění a návrat do života. V podsvětí totiž je špína považována za standard. Podle ní lze mrtvého poznat od živého. Gilgameš ostatně Enkiduovi radí před jeho cestou do podsvětí například toto: „Šat čistý na sebe neber, jinak jak na cizince budou na tebe křičet! Olejem vonným z misky se nemaž, jinak se

²² Epos o Gilgamešovi (1976), s. 28

²³ Tamtéž, s. 62-63

²⁴ Tamtéž, s. 94

*shromáždí k tobě, jakmile ucítí její!*²⁵ Je tedy vidět, že tělesná nečistota stála v jasném protikladu vůči čistotě. Zatímco nečistota a nečistý symbolizují smrt, tedy nebezpečí a chaos, čistota symbolizuje civilizaci, řád a život. Proto se ostatně musel Gilgameš očistit před Uta-napištim. Musel ukázat, že má stále vůli k životu a že není necivilizovaným zvířetem, jakým kdysi byl jeho přítel Enkidu.

---

²⁵ Tamtéž, s. 104

4.0 Rituální čistota v judaismu

Hovoříme-li o rituální čistotě v židovství, musíme mít na mysli, že židovství je staré náboženství, které prošlo vývojem a postupně se měnilo. Jinak jednali židé ohledně nečistoty v dobách starého Izraele, jinak v dobách diaspory a jinak dnes. Hlavním rozdílem je ztráta Chrámu. Jeruzalémský chrám stál v centru židovské bohoslužby a byl důležitý pro spoustu rituálů. Jeho ztráta tedy zasáhla židovský náboženský život velmi silně. Zákony týkající se rituální čistoty nebyly výjimkou.

Rituální čistota hraje v židovství důležitou roli a je potřeba si uvědomit, že se nejedná jen o zákony, které určují jedlá a nejedlá zvířata. Pojem rituální čistota totiž znamená mnohem více. Jde o čistotu člověka před Bohem, což se týká i obecného principu hříchu. Lze dokonce říci, že tento vyšší smysl čistoty svázaný s morálkou je mnohem významnější než všední očistné zákony týkající se například stravování.²⁶ V této části práce se ovšem podíváme na oba typy čistoty. Zabývat se budeme i vývojem těchto zákonů. Tento vývoj je totiž sám o sobě zajímavý.

Očista v židovství má svou nezastupitelnou roli v celém onom náboženském systému. Ona očistná pravidla totiž dlouhodobě přispívala k pocitu výjimečnosti židů. V dobách diaspory se pak každý zvyk, který pomáhal k odlišení na „my“ a „oni“, hodil. Samozřejmě šlo o vedlejší efekt těchto předpisů. Kde však hledat jejich původní smysl? Takový smysl bychom museli hledat u předchůdců Izraelitů i u nich samých. Taková práce by sice byla zajímavá, ale dnes je z pochopitelných důvodů nemožná. Ačkoliv můžeme dobře čerpat z pramenů, především ze Starého zákona, musíme si uvědomit, že tyto prameny nám neukazují formování zvyků a ani se nepokoušejí vysvětlit, jaký jasný význam ony zvyky měly mít. Je totiž potřeba si uvědomit, že Starý zákon byl de facto jen textovou kodifikací mnohem starších ústních tradic. Je dost dobře možné, že již jeho autoři nemuseli všechny staré rituály chápat. Dostatečným odůvodněním pro jejich praktikování bylo to, že přece pocházely od Boha. Nicméně si za příklad

---

²⁶ Maccoby, H. (1999), s. VIII

můžeme vzít jiné přírodní národy. U nich můžeme mnohdy pozorovat větší porozumění vlastním tradicím. Příčiny různých nařízení nutně nemusely spočívat ve vztahu k samotnému božstvu. Mohlo jít i o součást starých magických praktik. Tyto praktiky byly sice v průběhu věků zapomenuty, ale jejich vliv mohl nevědomky přetrvat. Tak či tak nelze magii od náboženství nijak tvrdě oddělovat. Obojí svým způsobem manipuluje s nadpřirozenem. Vždyť i modlitba, kdy se člověk modlí k Bohu o pomoc, není vlastně ničím jiným než magickým rituálem. A to dokonce rituálem tak rozšířeným, že ho praktikují i lidé ne zcela věřící.²⁷ Pozdější interpretace takových nařízení tento fakt sice neberou v potaz, ale nijak jim to neubírá na platnosti. V náboženství je přeci zásadní prožitek, který je s ním spojen. Proto je jedno, zda nám jíst vepře zakázal šaman, abychom neurazili velkého prasečího ducha nebo pokud nám to zakázal kněz v chrámu. Prožitek spojený s nadpřirozenem je to v obou případech. Proto je i v obou případech platný a tyto případy nelze z vědeckého hlediska nijak kvalitativně soudit. Z náboženského pohledu je soudit a odsuzovat můžeme pro změnu velmi snadno. Ostatně židovští proroci a jejich boj proti modlářství jsou toho jasným a souvisejícím důkazem.

Konečně je vhodné se zamyslet i nad vlivem, jaký mají očistné předpisy na život věřících. Jde o stejně významnou část problematiky jako cokoliv jiného. Rituální čistota přeci jen znamená i formu snahy o uchopení a organizování světa. Tato snaha se potom různě prolíná v mnoha náboženstvích, nevyjímaje judaismus.

4.1 Rituální čistota v judaismu a její zdroje

Rituální čistota je ve Starém zákoně do jisté míry všudypřítomná. Velice často ji najdeme v symbolické formě nebo ji můžeme hledat v činech praotců. Samotné očistné předpisy, které tvoří hlavní část této práce, se však nacházejí v knihách Leviticus, Numeri a Deutoronomium. Tedy v knihách Mojžíšových. Tyto knihy mají přirozeně největší autoritu, a proto z nich lze tak snadno

---

²⁷ Douglas, M. (2010)

čerpat. Dalším zdrojem je samozřejmě Talmud. I rabíni přispěli svou učeností do systému židovské rituální čistoty. Především přispěli zachováním některých mimobiblických tradic a také výkladem. Hlavní autorita ovšem zůstává knihám Mojžíšovým. Jedná se hlavně o tyto pasáže:

- 1) Leviticus 11 – pojednává o čistých a nečistých tvorech a stravování.
- 2) Leviticus 12 – pojednává o očištění rodičky
- 3) Leviticus 13 – pojednává o určení malomocenství a exkluzi malomocných
- 4) Leviticus 14 – pojednává o očišťování malomocných
- 5) Leviticus 15 – pojednává o nečistotách spojených s pohlavním životem
- 6) Leviticus 17 – pojednává o správném postupu porážení při porážení zvířat
- 7) Numeri 5 – dodává informace k exkluzi malomocných a dalších nečistých
- 8) Numeri 19 – pojednává o přípravě očištné vody z rudohnědé krávy.
- 9) Numeri 31 – pojednává o očištění po bitvě potažmo po setkání s mrtvým tělem
- 10) Deuteronomium 14 – dodává informace o čistých a nečistých živočiších
- 11) Deuteronomium 21 – pojednává o očištění po krveprolití

Samozřejmě lze nalézt i jiné biblické zmínky, ale tyto zde uvedené lze považovat za hlavní.

Talmud se zabývá hlavně péčí o tělo a vysvětluje mnohé předpisy nastíněné v Starém zákoně. Rabíni například tvrdili, že „tělesná čistota“ vede k duchovní očištění.²⁸ Zdůrazňuje také, že očišťování, například lázně, je bohubilý čin, ba náboženská povinnost. Podporovali i snahu o zdravé a silné tělo, na které měl Bůh shlížet se zalíbením. Varují i před nemytím rukou. Osobní hygiena byla často shrnuta do tří bodů. Jednalo se o mytí, pravidelné

---

²⁸ Cohen, A. (2006), s. 291

vyměšování a mazání oleje. Čistota obecně pak byla považována za výtečnou prevenci nemocí. Rabíni vybízeli i k umírněnosti ve stravě: „*Rabi Gamliel řekl: Na Peršanech obdivuji tři věci – jsou cudní v jídle, cudní na záchodě a cudní v manželských vztazích.*“²⁹ Částí, které se zabývají čistotou, je v Talmudu více. Jako další příklad si uveďme například součást jeruzalémského Talmudu, traktátu Pesachim: „*Všechno, nač padne něco z té havěti, když pojde, bude nečisté, ať to je dřevěný předmět, oděv, či kůže... a verše... očistíte od hříchu každý oděv a každou kůži...*“³⁰

4.2 Stravovací předpisy

Asi nejznámější součástí židovských zákonů týkajících se čistoty jsou jídelní předpisy. Je všeobecně známo, že židovská strava musí být košer, že židé nesmí požívat například vepřové maso a další věci. Přejít však židovské stravovací předpisy takovým popisem by bylo velmi nedostačující.

Základním pojmem židovských jídelních předpisů je již zmíněný pojem košer. Velmi jednoduše řečeno je košer to, co žid může jíst. Správněji se v hebrejštině toto slovo vyslovuje kašer, ačkoliv díky německým židům zdomácněl pojem košer. Toto slovo označuje živočišnou potravinu, která může být zkonsumována. Opakem slova košer je pojem *pasul*, ten znamená něco, co je nezpůsobilé nebo nevhodné.³¹ Vymezili jsme si tedy, že slovo se netýká rostlin a dalších výrobků. Není to však zcela pravda, protože označení košer můžeme nalézt i na výrobcích, které by zcela logicky neměly zvíře vidět ani z dálky. Tudíž můžeme narazit na košer pivo, víno, chléb nebo kukuřičnou placku. Abychom pochopili, jak je to možné, musíme si nejprve skutečně vysvětlit, co vlastně tento pojem označuje. Termín košer totiž přesně znamená, že výrobek je zcela zbaven jakékoliv životadárné krve. Krev totiž jako životadárnou tekutinu nelze za žádných okolností požit. Tento předpis je dodržován s různou měrou striktnosti. Ortodoxní židé tak skutečně hledají výrobky označené jako košer, kdekoliv to jde. Běžný žid se spokojí s košer

---

²⁹ Tamtéž, s. 297

³⁰ Sláma, P. (2010), s. 350

³¹ Sládek, P. (2008), s. 125

masem. Dokáže přejít fakt, že v jeho snídaňovém chlebu je brouček. Toto nám konečně vysvětluje, proč může být víno, pivo, chléb či kukuřičná placka označená razítkem s nápisem košer. Je tomu tak, protože při výrobě se mohl do potraviny dostat hmyz nebo jiný malý živočich. Také to způsobuje, že košer výrobky bývají dražší, neboť podléhají velmi přísné kontrole.³² Ostatně ve Starém zákoně se píše: *„Každý pohybující se živočich vám bude za pokrm, jako zelenou bylinu vám dávám i toto všechno. Jen maso oživené krví nesmíte jíst a krev, která vás oživuje, budu vyhledávat. Budu za ni volat k odpovědnosti každé zvíře i člověka, za život člověka budu volat k odpovědnosti každého jeho bratra. Kdo prolíje krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím.“*³³ Význam krve je tedy velmi významný a dalece přesahuje stravovací předpisy. Krev jako oživující tekutina tak získává velký význam i v mezilidských vztazích a je zde uvedena v právním kontextu. Ten však s čistotou samozřejmě také souvisí.

Pokud by jediným příkazem omezujícím židovské stravování bylo pravidlo týkající se slova košer, byla by tato kapitola neúměrně krátká. Židé by pak mohli jíst slaninu. Z toho plyne, že stravovacích pravidel je více. Další důležité pravidlo se týká čistých a nečistých zvířat. Pojem čisté a nečisté zvíře nijak nesouvisí s hygienickými návyky živočicha. To, že prase se rádo rochní v bahně, není důvodem, proč je zařazeno mezi nečistá zvířata. Důvody jsou čistě rituální. Rozdělení na čistá a nečistá zvířata je také založeno na starozákonním textu. První skutečná zmínka o čistých zvířatech paradoxně nepadá do knihy Leviticus, ale již do knihy Genesis. V době kdy se v knize Genesis dočítáme o čistých zvířatech, ještě nejsou stanovena. Je však pravděpodobné, že pozdější rozdělení bylo známé. Tato zmínka se nachází v příběhu o Noemovi: *„Noe pak vybudoval Hospodinu oltář a vzal ze všech čistých dobytčat i ze všeho čistého ptactva a zapálil na tom oltáři oběti zápalné. I ucítil Hospodin libou vůni a řekl si v srdci: „Už nikdy nebudu zlořečit zemi kvůli člověku...“*³⁴ Zdá se tedy, že tyto předpisy byly považovány za starodávné a hlavně za libé Bohu. Je to samozřejmé, když Bůh vystupuje jako

³² De Vries, S. P. (2008), s. 143-145

³³ Bible (1990), Genesis, 9:3-6

³⁴ Bible (1990), Genesis 8: 20-21

zákonodárce. Zatím nevíme, jaká zvířata jsou či nejsou ke konzumaci vhodná. Toto rozlišení přichází až v knize Leviticus, ve které je přesně definováno, které zvíře může člověk jíst a které je rituálně nečisté. Budeme-li hledat přesné znění, bude takové: *„Ze všech zvířat na zemi smíte jíst tyto živočichy: všechno, co má rozdělená kopyta tak, že jsou kopyta rozpolcená úplně, přežvýkavce mezi zvířaty, ty smíte jíst. Ale z přežvýkavců a z těch, kdo mají rozdělená kopyta, nesmíte jíst velblouda, který sice přežvykuje, ale nemá rozdělená kopyta... Damana³⁵, který také přežvykuje, ale nemá rozdělená kopyta... Zajíce, který také přežvykuje, ale nemá rozdělená kopyta... Vepře, který sice má rozdělená kopyta, tak že jsou úplně rozpolcená, ale nepřežvykuje. Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete. Budou pro vás nečistí.“³⁶* Z tohoto textu vyplývá, že rozlišení mezi jedlými a nejedlými zvířaty je jasně dáno. Aby zvíře bylo vhodné k požití, musí být přežvýkavé a jeho kopyta musí být rozpolcená. Existuje jen několik sporných bodů. Konkrétně velbloud, daman, zajíc a vepř. Tato zvířata sice splňují jednu podmínku, ale ne druhou. Jsou tedy také nečistá. V době Chrámu k této otázce patřila i věc obětí Bohu, oběti totiž musely být složeny jen z rituálně čistých zvířat. Rituálně nečistá zvířata (*tame*³⁷) tam samozřejmě nepatřila.³⁸

Ve věci vodních živočichů se píše ve Starém zákoně toto: *„Ze všeho, co je ve vodě, smíte jíst toto: Všechno ve vodách, v mořích a potocích, co má ploutve a šupiny, smíte jíst. Z veškeré vodní havěti v mořích a potocích, ze všech živočichů, kteří jsou ve vodách, bude pro vás hodné opovržení všechno, co nemá ploutve ani šupiny.“³⁹* Tento text tedy udává, že tradiční ryby jako například kapr, losos či chiméra jsou jedlé. Potíže nastávají u zvířat, jako jsou škeble, mořští koníci či krabi.

---

³⁵ Daman (Hyracoidea) je zástupcem živočišné říše (animalia), kmene strunatců (chordata), třídy savců (mammalia), řádu damanů (hyracoidea), čeledi damanovitých (procaviidae). V zásadě jde o hlodavce vážícího 2-5 kilogramů připomínající vypaseného králíka, Citováno online 10.2. 2012 http://cs.wikipedia.org/wiki/Daman_skaln%C3%AD

³⁶ Bible (1990), Leviticus, 11: 2-8

³⁷ Sládek, P. (2008), s. 125-126

³⁸ De Vries S. P. (2008), s. 145

³⁹ Bible (1990), Leviticus, 11:9-10

Dalším typem masa, jehož konzumaci je nutné objasnit, je maso létajících živočichů. V tomto případě je rozlišení poněkud přesnější: „Z létajících živočichů budete mít v opovržení tyto, nesmějí se jíst, jsou hodni opovržení: orla, orlosupa a mořského orla, luňáka a různé druhy jestřábů, všechny druhy havranů, pštrosa, sovu, racka a různé druhy sokolů, kulicha, kormorána a výra, sovu pálenou, pelikána a mrchožrouta, čápa a různé druhy volavek, dutka a netopýra.“⁴⁰ V tomto případě máme nečisté ptáky přímo vyjmenované. Je však nutno dodat, že čtyřnozí létající živočichové jsou nečistí. Vhodné ke konzumaci jsou jen ti, kteří mají skákavé nohy: „Smíte z nich jíst tyto: různé druhy kobylek, jako arbe, soleám, chargól a chagán.“⁴¹ To také znamená, že dvounozí ptáci jako například slepice, husa či holub, jsou jedlí. Co se týče hmyzu, je zakázán, ale jak jsme si ukázali, čtyři druhy kobylek jsou přímo povoleny. Problém však je, že tyto druhy dnes neznáme.⁴²

Tóra dále zakazuje jíst zvířata, co chodí po tlapách a upřesňuje, že zvířata s rozdělenými, ale ne s úplně rozpolcenými kopyty, jsou nejedlá. Dále vyjmenovává i tak zvanou havěť hemžící: „Dále pro vás bude nečisté z havěti hemžící se po zemi: krysa, myš, různé druhy ještěrek, gekoni, scinkové a chameleón.“⁴³ Lze bezpečně říci, že tyto vyjmenované tvorové patří mezi ty nejvíce nečisté. Tóra dokonce přikazuje, že by se měly zbořit i pece či krby, pokud se v nich nalezne zdechlina. Zakazují se i další tvorové jako například hadi nebo neurčení čtyřnozí či vícenozí tvorové.⁴⁴ V případě, že panuje nejistota, zda tvor je či není vhodný k jídlu, je doporučeno ho nejíst. Židovské právo se zde tedy řídí pravidlem *in dubiis abstine*^{45,46} Rabíni dále dodávají, že například zelenina musí být kontrolována, aby se s ní nevařil hmyz, že každé

---

⁴⁰ Tamtéž, Leviticus, 11: 13-19

⁴¹ Tamtéž, Leviticus, 11:22

⁴² De Vries, S. P. (2008), s. 146

⁴³ Bible (1990), Leviticus, 11:29-30

⁴⁴ Tamtéž, Leviticus, 11

⁴⁵ Tento princip se využívá běžně i v dnešním právním životě. Velmi jednoduše nám říká, že jsme-li na pochybách, nemáme riskovat.

⁴⁶ De Vries, S. P. (2008), s. 146

jídlo má být ze stejného důvodu prohlédnuto. Co se týče mléka či vajec, je přípustné, pokud pochází od čistého zvířete.⁴⁷

Ze všeho výše uvedeného lze vyvodit další závěry. Žádné živé zvíře není samo o sobě zdrojem nečistoty. Znečištění slinami například od velblouda je tedy vlastně v pořádku. Nicméně mrtvé zvíře je nečisté téměř vždy. Zvíře, které samo pošlo, je nazýváno *nevela*.⁴⁸ Mrtvé zakázané zvíře bude nečisté, ať uhynulo jakkoliv. Výjimku však tvoří maso čistého zvířete, které bylo rituálně správně poraženo. Zároveň musíme dodat, že zatímco ve Starém zákoně se na podobnou nečistotu pohlíží výslovně jako na hřích, rabíni přišli s jinou interpretací. Podle nich je tento druh nečistoty jen rituálním stavem. Vyžaduje sice očistu, ale v žádném případě nejde o hřích. Dokonce může jít o chvályhodný akt. Například, když se člověk rozhodne pohřbít uhynulé zvíře. Jedná se o čin vyvolaný dobrým úmyslem a rozhodně tedy nejde o hřích. Zajímavým postřehem je i to, že zdechliny ptáků, ryb a hmyzu sami o sobě nevyvolávají stav nečistoty. Vysvětlení se nachází v terminologii. Zatímco u pozemských zvířat se pro nečistotu používá již zmíněný výraz *tame*, pro ptáky, ryby a hmyz se užívá výraz *šeqec*, který doslova znamená zrudnost. Obecně lze říci, že zdechlina zvířete označeného jako *tame*, je nečistá, zdechlina zvířete označeného jako *šeqec* je čistá.⁴⁹

Původ a důvod proč, je konzumace různých druhů zvířat takto přísně zakázána, není zcela jasný – to však platí i pro většinu jiných náboženství. Poměrně častým názorem bylo dlouho to, že tyto příkazy měly nějakým způsobem chránit populaci před nemocemi. Tento vskutku materialistický přístup ovšem těžko ob stojí. Pokud totiž vidíme jaká zvířata a za jakých podmínek vyvolávají rituální nečistotu, musíme přiznat, že nejde vždy o tvory, kteří by měli kdovíjakou souvislost s nemocemi. Krevety či další mořští živočichové jsou dokonce velmi zdraví. Ačkoliv byly prováděny i lékařské analýzy tvorů uvedených v knize Leviticus, nebyly průkazné a nezjistily žádné

---

⁴⁷ Tamtéž, s. 146-147

⁴⁸ Sládek, P. (2008), s. 126

⁴⁹ Maccoby, H. (1999), s. 67-70

zvláštní zdravotní implikace spojené s uvedenými živočichy.⁵⁰ Velmi častý argument pro to, proč je zakázána konzumace vepřového masa je to, že maso se rychle kazí a v horkém blízkovýchodním prostředí by tedy nemělo být z bezpečnostních důvodů pojídáno. Tato argumentace však také není naprosto přesná. V horkém podnebí se rychle kazí každý druh masa. Vepřové maso proto není zvláštní výjimkou. Zajímavým zamyšlením by bylo i to, proč mají židé zakázáno jíst damany. Tento velký hlodavec tak trochu vyčnívá z řady zakázaných zvířat. Hledat proto argumenty z pohledu lékařského materialismu by mohlo být zajímavé. Dnes už však lékařský materialismus a jeho zdůvodňování náboženských praktik nepatří mezi uznávané religionistické teorie. Přesto je dobré jeho pohled alespoň vzít v potaz.⁵¹

To vše nás vede k nevyhnutelné otázce, jak lze tedy vůbec jíst jakékoliv maso. Odpověď jsme si již nastínili. Je třeba vybrat si rituálně čisté zvíře, například slepici. Toto zvíře nesmí uhynout samo, například stářím či nemocí. I kdybychom po přirozené smrti provedli vše potřebné, pořád ho nemůžeme jíst, neboť samo uhynulo. Samotné zabití zvířete však také není jednoduché, nestačí ho pouze jakkoliv zabít. Řezník zabitím pověřený se nazývá *šochet*, rituální porážka se pak nazývá *šchita*⁵². Jejím základním principem je dostat ze zvířete veškerou krev, protože krev je silně nečistá⁵³. Porážku musí provádět vyškolený expert a to jedině ostrým, sečným nožem. Řez musí být rychlý a nesmí se zdrhnout, aby zvíře netrpělo. Zkušený řezník by měl zvíře skutečně ihned usmrtit, neboť by měl ihned přerušit přívod krve do mozku. Řezníka navíc může kontrolovat rabín a může být tedy prohlášen za nezpůsobilého k vykonávání své práce. Je tedy vidět, že práce takového řezníka je složitá a bere se velmi vážně. Řezník je tak účastníkem rituálu a jeho poslání má silný náboženský podtext. Při přípravě zvířete nesmí udělat jedinou chybu, neboť jinak maso zkrátka nebude košer. V první řadě musí zvíře zcela vykrváčet. Zároveň však nesmí být jinak poraněno, ani nesmí být raněné v době porážky. Pokud je zvíře zraněno nebo nějakým způsobem zmrzačeno,

---

⁵⁰ Douglas, M. (2010), s. 39

⁵¹ Tamtéž, s. 37

⁵² Sládek, P. (2008), s. 216

⁵³ Což jsme podrobně rozebrali výše.

pak se označuje jako *trejfe*.⁵⁴ Nesmí být při porážce bito, ani s ním nesmí být surově zacházeno.⁵⁵

Řezník má po porážce zvířete ještě další úkoly, které opět souvisejí s rituální přípravou masa. I tyto úkony vycházejí z biblické tradice a jsou nutné k tomu, aby maso mohlo být bezpečně zkonsumováno. Prvním z úkolů po porážce je ohledání mrtvého zvířete. Toto ohledání má hned několik důvodů. Řezník zjišťuje, zda někde nezůstala skrytá krev, zda zvíře skutečně není nějak poraněné a také zda je v dobrém zdravotním stavu. Jak bylo řečeno, nemocné zvíře není ke konzumaci vhodné. S trochou nadsázky můžeme říci, že řezník zde do jisté míry nahrazuje veterináře. Zatímco dnes jde tento trend trochu do pozadí, ve starších dobách byl řezník skutečným veterinářem. To však neplatí jen pro židy. Podobná situace ostatně platila i pro popravčí ve středověku a novověku. I tito lidé byli mnohdy lépe lékařsky vzdělaní než doboví lékaři. Další úkol, který před řezníkem po porážce stojí, je odstranění šlach kyčelních kloubů. Jakkoli se tento krok může zdát zvláštní, opět stojí na biblické tradici. Tentokrát odkazuje na boj patriarchy Jákoba s Bohem. Když Jákob podstoupí známý noční boj s Bohem, je poraněn na noze: „*Slunce mu vzešlo, když minul Penúel, ale v kyčli byl chromý. Synové Izraelovi nejedí až podnes šlachy při kyčelním kloubu, protože Bůh poranil Jákobovi šlachy kyčelního kloubu.*“⁵⁶ Tento zákaz tedy má svůj smysl. Můžeme spekulovat, že tato šlachy je formou trestu pro Jákoba. Ten tak zchroml, ale zároveň tím potvrdil své stanovisko Bohem vyvoleného a získal si pro sebe mnohem vznosnější jméno – Izrael⁵⁷. Někdy se odstranění šlachy nechává na doma nebo se i vypouští. Není to však správný postup. Poslední, co musí řezník vykonat, je odstranění podkožního a jiného tuku. Tuk totiž rozhodně není vhodný ke konzumaci. Patřil vždy Bohu. Oběti by se bez tuku nikdy neobešly. Jeho pálení je snad nejtradičnější a nejznámější oběť. Starý zákon přímo praví toto: „*Kněz to na oltáři obrátí v obětní dým. To bude pokrm ohnivé oběti, libá vůně. Všechny tuk patří Hospodinu. To bude provždy platné nařízení pro*

⁵⁴ Sládek, P. (2008), s. 126

⁵⁵ De Vries, S. P. (2008), s. 147-149

⁵⁶ Bible (1990), Genesis, 32:32 (31)-33 (32)

⁵⁷ Heller, J. (2003), Jméno Izrael znamená zápasící Bůh nebo ten kdo zápasí s Bohem. Jméno Jákob pak znamená úskočný. Můžeme tedy tvrdit, že i volba nového jména je zde formou očisty.

všechna vaše pokolení ve všech vašich sídlištích: Nebudete jíst žádný tuk ani žádnou krev.⁵⁸ Až po odstranění tuku je maso vhodné ke konzumaci.⁵⁹

Další možnou přípravou je nasolení masa, které by mělo maso dále zbavit krve. Děje se však doma. Toto solení probíhá v několika fázích. Teprve když je toto všechno hotové, může být maso podáváno.⁶⁰

Jídelní předpisy je však třeba dalším způsobem doplnit. I když máme připravené zcela košer maso, nemůžeme ho jíst jakkoliv. Maso se totiž nesmí nikdy a za žádných okolností konzumovat ve spojení s mlékem. Toto nařízení je talmudického původu, ale má svůj základ ve Starém zákoně, kde se píše: „Nebudeš vařit kůzle v mléku jeho matky.“⁶¹ Tento zákaz je zmíněn vícekrát, což jen podporuje jeho autoritu. Sami však vidíme, že příkaz je formulován velmi jasně. Teoreticky by tak neměl být problém vařit například hovězí v mléce nebo dokonce i kůzle, pokud nepůjde o mléko jeho matky. Rabíni však tento příkaz vyložili jako obecný zákaz konzumace masa v jakémkoliv mléce. I zde vidíme příklad principu *in dubiis abstine*. Jde tedy spíše o výklad z opatrnosti. Zároveň je však tento výklad poměrně logický. Problematika mléka se tak úzce pojí s problematikou určování, co je maso a co není. Pro židy je maso hovězí, skopové a další. Pochybnosti však mohou nastat u ryb a ptáků. Ryby sami o sobě nejsou považovány za maso. Nemusejí tedy být rituálně zabity a jejich čistotu tak určuje jen to, zda mají šupiny a ploutve, jak jsme podrobněji rozebrali výše. Ryby jsou takto automaticky čisté hlavně proto, že voda ve své podstatě je očistným prvkem. Nejde tedy tolik o to, že by ryba prakticky nemohla být považována za maso. Spíše si je třeba uvědomit, že je svou přirozeností automaticky čistá. Pokud samozřejmě dodrží další předpisy.⁶² Ptáci však jsou za maso považováni. Musejí být rituálně zabiti a teprve pak mohou být zkonzumováni. Co z toho vyplývá v souvislosti s mlékem, je to, že rybu můžeme vařit v mléce. Ptáky však ne. To, že ryba není maso, se přeneslo i do křesťanství. Ani tam není ryba považována za

---

⁵⁸ Bible (1990), Leviticus, 3:16-17

⁵⁹ De Vries, S. P. (2008), s. 149-153

⁶⁰ Tamtéž, s. 154-155

⁶¹ Bible (1990), Exodus, 23: 19

⁶² Maccoby H. (2008), s. 72-73

maso a při postních dnech, kdy je maso zakázáno, ryba je vhodná. Všichni přeci známe vánoční zvyk jíst rybu. I ten souvisí s touto tradicí. Další věcí, která souvisí s touto záležitostí, je doporučení používat při vaření několik souprav nádobí. Jednu na maso a druhou na mléko. Jedná se o formu pojistky, aby se maso a mléko v žádném případě nesmíchaly.⁶³

Jídelní předpisy týkající se očišťování nekončí u rituálního porážení a kvalifikace masa, nýbrž se týkají i postních dní. Půst je jednou z mnoha forem očištění člověka před Bohem. Zároveň je však i očištěním člověka od škodlivých látek a proto ho lze označit i za obecně přínosný. Půst v židovství se rozlišuje na úplný a poloviční. Rozdíl je v tom, že úplný půst lze držet jen krátkou dobu, například jeden den. Poloviční půst je pak využíván pro delší dobu, například deset dní. Poloviční postní dny nemusí být dodržovány, ale je to vhodné.⁶⁴ O půstu hovoří i Maimonides. Půst zmiňuje, když vysvětluje, že vnější projevy víry, jako například postění, nejsou tak důležité jako vnitřní přesvědčení o víře: *„Bůh vás nevyzývá, abyste se k němu modlili, abyste se postili, ani abyste ho volali v nesnázích, ale abyste ho ctili v myšlenkách.“*⁶⁵ Maimonidův syn Abraham o půstu také hovoří ve svém díle Průvodce služebníka božího. Půst považuje za důležitý a vhodný způsob sebezdokonalování na cestě k Bohu. Sice dodává, že při půstu musí být člověk opatrný, ale rozhodně ho doporučuje a to i mimo svátky. Přesně píše toto: *„Za určitých podmínek je půst vhodným způsobem cvičení se v odříkání... Dále by ses neměl přejídat noc před půstem nebo během něho přemýšlet a plánovat, co všechno sníš, až půst skončí. Tak se chovají mnozí, kteří jsou zbožní jen navenek...“*⁶⁶ Abraham navíc viděl v půstu možnost, jak se přiblížit Bohu a spatřoval v něm součást mystické cesty, kterou podnikají nejzbožnější z lidí. První postní dny židovského kalendáře můžeme hledat po svátku Roš ha-šana⁶⁷ tehdy je až do svátku Jom kipur⁶⁸ doporučeno držet

---

⁶³ De Vries, S. P. (2008), s. 156-164

⁶⁴ Tamtéž, s. 77

⁶⁵ Maimonides (1995), s. 181

⁶⁶ Abraham ben HaRambam (2008), s. 361

⁶⁷ Židovský nový rok

⁶⁸ Den smíření

desetidenní poloviční půst.⁶⁹ Těchto deset dní se nazývá tzv. „Deset hrozných dní“. Jedná se o součást etického očistění před Bohem. Ostatně s tím je spojena i tradice trubení na šofar, který má všechny lidi varovat, že se blíží soud.⁷⁰ První velký půst přichází právě na Jom kipur. Je to přirozené, neboť Jom kipur je dnem, kdy člověk přemítá o svých chybách a měl by je chtít napravit. Půst mu tedy dodává stav čistoty a je formou pokání. Půst trvá 25 hodin a záznamy o něm máme již z antiky.⁷¹ Dalším postním dnem je Hošana raba – sedmý den svátku Sukot. V tento den technicky začíná vykonávání osudu všech lidí pro další rok. Jde tedy o opak Jom kipur, kdy jsou činy lidí posuzovány. Důvod půstu je podobný jako u Jom kipur. V den přidělení osudu by měl člověk být co nejlepší v očích Boha. Očistný půst je tedy vhodnou cestou k dosažení tohoto cíle.⁷² Půst se také drží v souvislosti s knihou Ester. Jedná se o takzvaný Esteřin půst držený 13. adaru. Krom toho všeho se půst drží na takzvaný Tiša be-av, dále se drží takzvaný Půst prvorozených. Tento půst drží jen prvorození a souvisí s odchodem z Egypta a desátou ranou egyptskou, tedy pobití prvorozených. Poslední tři postní dny probíhají jen dle uvážení člověka a jsou založeny na tomto verši: *„Toto praví Hospodin zástupů: „Půst čtvrtého, pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce se judskému domu obrátí v radostné poselství a utěšené slavnosti.“*⁷³ Tyto postní dny se týkají zavraždění učence Gedalji 3. tišri, dále na paměť Nabukadnesarova obléhání Jeruzaléma 10. tevetu a na paměť prolomení hradeb Jeruzaléma 17. tamuzu.⁷⁴ Z těchto postních dní je nejvýznamnější samozřejmě Tiša be-av. Je nejznámější a je nejvíce spojen se smutkem. Chrám byl totiž zbořen kvůli chybám, které provedli sami židé. Šlo tedy o Boží trest, který vedl k vyhoštění židovstva ze Země zaslíbené. Půst v tento den připomíná všechny tyto události a chyby. Jeho smyslem není jen na zmíněné události upomenout, ale i se jim do budoucna vyhnout skrze očistu své duše.⁷⁵ Jistou spojitost s čistotou má i svátek chanuka, který slaví především

---

⁶⁹ De Vries, S., P. (2008), s. 77

⁷⁰ Sládek, P. (2008), s. 185-187

⁷¹ Nosek, B., Damohorská, P. (2010), s. 210-211

⁷² Tamtéž, s. 231

⁷³ Bible (1990), Zachariáš, 8.19

⁷⁴ Nosek, B., Damohorská, P. (2010), s. 255-259

⁷⁵ Stern, M. (2002), s. 217-219

znovuzískání a vysvěcení jeruzalémského chrámu. Významné je tam totiž jeho vysvěcení.⁷⁶

4.3 Menstruace

Menstruace je v rabínském judaismu sice považována za zcela normální, ale i tak znečišťující jev. To, že menstruace způsobuje rituální nečistotu, je založeno na starozákonních verších: *„Když má žena výtok, totiž svůj pravidelný krvavý výtok, bude v období svého krvácení nečistá sedm dní. Každý kdo by se jí dotkl, bude nečistý až do večera. Všechno na čem by ležela v období svého krvácení, bude nečisté, a všechno, na čem by seděla, bude nečisté.“*⁷⁷ Tyto verše slouží jako základ pro to, proč je žena při menstruaci rituálně nečistá. Její nečistota trvá sedm dní, pokud však její menstruace netrvá déle, potom trvá tak dlouho jako výtok. Svým dotykem znečistí i to na čem sedí či leží. Proto musí mít menstrující žena vlastní pohovku i postel. Tyto předměty se potom očišťují za stejnou dobu jako žena. Rabíni k tomuto dodávají, že nečisté jsou i věci, na kterých žena jela, například sedlo.⁷⁸ Ten kdo se menstrující ženy dotkne, utrpí jednodenní znečištění. Stejně znečištění je přeneseno i na nádoby, kterých se žena dotkla. Poněkud horší situací je, když má muž s menstrující ženou sexuální styk. Tento muž je pak nečistý po sedm dní a technicky trpí stejnými omezeními jako menstrující žena. Ve starozákonním textu přesně stojí: *„Jestliže s ní bude muž obcovat a ulpí na něm její krvácení, bude nečistý sedm dní a každé lůžko, na němž by ležel, bude nečisté.“*⁷⁹ Technicky by šlo spekulovat, že muž bude nečistý jen v případě, když na něm ulpí krev. To se samozřejmě vždy stát nemusí. Prakticky však rabíni tvrdí, že nečistota se přenesou samotným stykem. Menstrující žena měla samozřejmě zapovězený vstup do Chrámu. Tím však její náboženská omezení končí. Rabíni totiž ostře rozlišují mezi Chrámem a synagogou. Synagoga podle nich v žádném případě

⁷⁶ De Vries, S. P. (2008), s. 98-101

⁷⁷ Bible (1990), Leviticus, 15:16-20

⁷⁸ Maccoby, H. (2008), s. 37

⁷⁹ Bible (1990), Leviticus, 15:24

nenahrazuje Chrám. Žena tudíž do synagogy může vstoupit. Dokonce dnes může i předčítat ze svitku tóry. Neexistuje totiž žádné biblické ani halachické nařízení, které by to zakazovalo. Kdysi však existovalo halachické nařízení, které neumožňovalo ženám ze svitku číst. Toto nařízení mělo dva hlavní důvody. Jednak ženy často neuměly číst a zároveň nemělo jejich vystoupení popudit muže. Dnes však už toto nařízení neplatí.⁸⁰ Co se týče očisty při menstruaci, užívá se rituální koupele – miqve. Tato koupel dnes slouží hlavně pro očištění menstrujících žen. Jen výjimečně je používají i muži. A to jen pokud chtějí dobrovolně dosáhnout vyššího stavu čistoty. S menstruací souvisí také rabínský pojem *maddaf*, který znamená, že věci nošené nebo umístěné nad místem, kde pobývá menstrující žena, jsou nečisté. Jde o čistě rabínský pojem, který nejspíše navazuje na starší tradice, ale ve Starém zákoně zmíněn není.⁸¹

Je třeba rozlišovat mezi přirozeným a nepřirozeným vaginálním výtokem. Mezi přirozený výtok je zařazován výtok krve po defloraci panny. Tento výtok není považován za nijak znečišťující. Na druhou stranu rabíni soudili, že prvotní styk může vyvolat trauma, které může vést i k menstruaci. Proto doporučují se týden po prvním styku dalšímu ulehnutí se ženou vyhýbat. Za nepřirozený je považován i výtok krve mimo menstruaci. Nesmí na menstruaci navazovat a je znám jako *zabah* a *zab*. Tento pojem ovšem nesouvisí přímo s menstruací a proto bude probrán ve zvláštní kapitole.⁸²

Ukázali jsme si, že získání nečistoty není hřích. Zmínili jsme si dokonce, že některé činy, které povedou ke znečištění, lze dokonce považovat za micvot. Menstruace však v tomto směru přináší poměrně unikátní leč logický náhled. Sama žena samozřejmě není kvůli menstruaci hříšnou. Jde přeci o přirozený proces, kterým prochází každá žena a nelze ho ovlivnit. I tak existuje varianta, která se týká menstruace a zároveň je hříšná. Samozřejmě jde o pohlavní styk během menstruace. V případě, že má menstrující žena pohlavní styk s mužem, nejen, že na něho přenese stav rituální nečistoty, ale

---

⁸⁰ Maccoby, H. (2008), s. 40-41

⁸¹ Tamtéž, s. 50-52

⁸² Tamtéž, 40-46

také jedná hříšně. Muž samozřejmě také jedná hříšně. Je to logické, neboť běžné formy nečistoty člověk získá neúčelně. K pohlavnímu styku je samozřejmě třeba vůle obou účastníků a proto jej lze považovat za hříšný.⁸³ Tento předpis není uveden v očištných rituálech, nýbrž je uveden v Řádu pohlavního života. To samo o sobě ho jistým způsobem vyjímá z očištných řádů. Ukazuje nám to, že jde o hřích. Přesně je v textu psáno toto: „*Nepřiblížíš se k ženě, abys odkryl její nahotu v období jejího krvácení, kdy je nečistá.*“⁸⁴

Nečistota týkající se menstruace je v dnešní době jednou z nejčastěji sledovaných a zkoumaných forem nečistoty. Zatímco ostatní typy nečistoty vesměs upadly na významu, menstruace zůstává dodnes významnou, neboť je součástí každodenního života. Důvod proč znečištění vycházející z menstruace nikdy neupadlo na významu, je také ten, že toto znečištění nikdy nebylo zvláště spojeno s Chrámem.⁸⁵

4.4 Porod

Porod je jednou z nejvýznamnějších událostí v životě každého člověka. Přesto je ovšem porod také jednou z nejvíce znečišťujících událostí v životě. Znečišťující je samozřejmě pro ženu, rodičku. Otec nemá s touto nečistotou nic k dočinění. Nečistota porodu nejspíše vychází opět z pocitu, že jde o následek prvotního hříchu. Zároveň je porod úzce spjat s menstruací. Po porodu je rodička nečistá se stejnými pravidly jako při menstruaci. Doba nečistoty se pak odvíjí od pohlaví dítěte. Zatímco po porodu chlapce je rodička nečistá jeden týden a očišťovat se od krve má ještě dalších třicet tři dní. Po porodu dívky je nečistá celé dva týdny a očišťovat se má dalších šedesát šest dní. Tak či tak musela rodička na konci očišťování obětovat v Chrámu beránka a holoubě či hrdličku. Pokud však nemohla jehně sehnat, stačili dva ptáci. Ve Starém zákoně přesně stojí toto: „*Když žena otěhotní a porodí chlapce, bude nečistá po sedm dní, bude nečistá jako v době svého obvyklého krvácení...*“

---

⁸³ Tamtéž, s. 38-39

⁸⁴ Bible (1990), Leviticus, 18:19

⁸⁵ Maccoby, H. (2008), s. 40-41

*matka pak setrvá v očišťování od krve ještě po třicet tři dny. Nedotkne se ničeho svatého a nevejde do svatyně, dokud neskončí dny jejího očišťování.*⁸⁶

Pro děvče platí stejná neřízení jen s jinou délkou trvání. Důvod pro rozdílné trvání nečistoty nelze jednoznačně určit. Nejspíše šlo o prostou diskriminaci ženy v patriarchálním prostředí starého Izraele. Ačkoliv je možné, že žena, která je spojená s prvotním hříchem, přináší větší nečistotu. Jde však jen o dohady.⁸⁷

Rodička může nečistotu i způsobit. Může ji přenést na osoby, ale i předměty či nádoby. Nejsnazší formou přenosu je dotyk. Skrze dotyk způsobí rodička dotčenému jednodenní rituální nečistotu. Věcem zároveň může způsobit sedmidenní nečistotu, pokud na nich sedí, leží nebo jede. Tyto věci se pak očistí spolu s ženou stejně jako u menstruace. Při narození chlapce budou předměty očištěny přesně po sedmi dnech. V případě narození dívky budou věci očištěny po čtrnácti dnech. I v případě rodičky platí pojem *maddaf*.

Těhotenství je obecně považováno za nebezpečné období. A to i z rituálního hlediska. U etnika Nyakyusa je běžná víra, že plod působí jistou formu prokletí matce, ale i všem kdo s ní přijdou do styku⁸⁸. Porod je navíc zcela logicky spojen se smrtí. S trochou nadsázky lze říci, že porod znamená smrt. Vše co se narodí, to také zemře. Smrt je pak nejen v judaismu jedním z nejvýznamnějších zdrojů rituální nečistoty. Nelze se tak divit, že na porod je pohlíženo jako na nejednoznačnou událost. Například u indiánů Guayakí je porod skutečně a nevyhnutelně spojen se smrtí. Nejen že je považován spíše za smutnou událost, ale zároveň je i nebezpečný. O dítě i matku se musejí starat, neboť hrozí, že si dítě odnesou pralesní démoni.⁸⁹ Možná lze podobný náhled vztáhnout i na staré izraelské náboženství. Třeba měla rituální očista za cíl ochránit rodičku i dítě před zlými silami. Především před všemožnými démony.

---

⁸⁶ Bible (1990), Leviticus, 12:2-4

⁸⁷ Maccoby, H. (2008), s. 47-50

⁸⁸ Douglas, M. (2010), s. 119

⁸⁹ Clastres, P. (2003)

4.5 Nepravidelný výtok

Na rozdíl od menstruace je nepravidelný výtok věcí nepřírozenou. Způsobit ho může mnoho nemocí nebo v případě ženy hormonální nevyvornanost. Ačkoliv je mezi menstruací a nepravidelným výtokem vždy a všude činěn rozdíl, ve skutečnosti nejsou z hlediska práva mezi nimi velké odlišnosti. Muž, který trpí výtokem z pohlavního orgánu, se nazývá *zab*. Žena je pak zvána *zabah*. Žena je považována za nečistou v období svého výtoku a ještě dalších sedm dní poté. Opět platí, že cokoliv na čem sedí, leží či jede, je po dobu její nečistoty nečisté. Dotyk způsobuje jednodenní nečistotu. Kdokoliv se pak dotkne jejího křesla, postele či sedla, je nečistý po jeden den. Muž, který by s ní měl pohlavní styk, bude nečistý sedm dní. Po uplynutí dané doby musí žena podstoupit koupel *miqve*. V době Chrámu by navíc musela obětovat dva ptáky. Muž podstupuje stejné rituály, akorát že musí očistit i svůj oděv.⁹⁰ Ve Starém zákoně se tato nařízení nacházejí v Leviticu 15.

Vidíme tedy, že výtok je považován z rituálního hlediska za blízký menstruaci. Ačkoliv je z učeného hlediska rozlišován, prakticky se jedná o téměř shodnou problematiku. Všimněme si však, že výtok má jednu věc společnou i se stavem rodičky. Jak rodička, tak žena či muž trpící nepravidelným výtokem museli obětovat v Chrámu. Menstruující žena je této povinnosti zbavena. Možná je to zkrátka tím, že na menstruaci je přeci jen pohlíženo jako na běžnou část lidského života. Porod je moc významný a do jisté míry i nebezpečný. Nepravidelný výtok pro změnu znamená nemoc a svou podstatou symbolizuje chaos. Proto jsou mezi jinak podobnými záležitostmi tyto dílčí rozdíly.

4.6 Výron semene

Výron semene při pohlavním styku či jeho samovolný únik patří k nižší formě rituální nečistoty. O výronu semene se přímo píše toto: „*Muž, který měl výron semene, omyje si celé tělo vodou a bude nečistý až do večera. Každý*

---

⁹⁰ Maccoby, H. (2008), s. 53-57

*oděv a všechno kožené, na nichž ulpí výron semene, budou vyprány ve vodě a budou nečisté až do večera. Kdyby muž mající výron semene obcoval se ženou, omyjí se oba vodou a budou nečistí až do večera.*⁹¹ I normální pohlavní styk tak působí rituální nečistotu, která vyžaduje očištění. Jde však o krátkou jednodenní nečistotu. V době této nečistoty nesměl muž vstoupit do Chrámu. Některé výklady však tvrdí, že očištění bylo nutné, i když muž neplánoval návštěvu Chrámu. Fakt, že nečistí nesmějí navštívit Chrám, je v judaismu běžný, ba základní. Nicméně protože Chrám dnes neexistuje, mnoho druhů nečistot není zkrátka aktuálních.⁹²

4.7 Nemoci a čistota v judaismu

Kontakt s nemocným nebo mrtvým je vždy ošemetná situace a je třeba ho provádět správným způsobem. Tento fakt platí stejně pro rituální čistotu, jako platí pro dnešní každodenní život. V dnešní době není nemocný člověk v judaismu automaticky pokládán za nečistého. Návštěva nemocného je dokonce považována za *micvu*, tedy dobrý skutek.⁹³ Jiná věc nastává v případě lepry, která alespoň podle Starého zákona přináší silnou rituální nečistotu. Nelze se tomu divit, neboť lepra patří k chorobám velmi nakažlivým, které lze spatřit pouhým okem. Od pradávna bylo běžné leprou postižené separovat. To samo o sobě přispělo k pohledu na postižené jako na nečisté.

Lepra byla považována za tak významnou a nebezpečnou nemoc, že Starý zákon přímo popisuje „návod“, jak tuto nebezpečnou nemoc diagnostikovat. Samozřejmě se hovoří hlavně o související rituální nečistotě. Jde však o případ, kdy lze bezpečně hovořit o lékařském významu a přínosu celé procedury. Přesně stojí v textu toto: *„Kněz mu prohlédne postižené místo na kůži. Když chloupky na postiženém místě zbělely a ono je na pohled hlubší než okolní kůže, je postižen malomocenstvím. Kněz ho prohlédne a prohlásí za nečistého.*⁹⁴ Podobné vyrážky pak mají být prozkoumány dále a až po

⁹¹ Bible (1990), Leviticus, 15:16-18

⁹² Maccoby, H. (2008), s. 58-65

⁹³ De Vries, S. P. (2008)

⁹⁴ Bible (1990), Leviticus, 13:3

čtrnácti dnech karantény má být postižený zcela jistě prohlášen za čistého nebo nečistého. Dále jsou popisovány další možné případy výskytu malomocenství a jejich postupy určování. Dozvídáme se také, že postižený je rituálně čistý pokud malomocenství pokrylo celé jeho tělo! Nicméně jen do doby než se objeví živé maso. Ve Starém zákoně se dočteme přesně toto: *„Kněz ho prohlédne, a jestliže malomocenství už pokrylo celé tělo, prohlásí postiženého za čistého. Zbělel celý, je čistý. Jakmile se však na něm ukáže živé maso, je nečistý.“*⁹⁵

Další obávanou chorobou byla prašivina, kterou měl kněz poznat takto: *„Když se objeví ať muži či ženě nějakou postižené místo na hlavě nebo na bradě. Kněz je prohlédne. Bude-li napohled hlubší než okolní kůže a budou-li na něm jemné nažloutlé chloupky, prohlásí jej kněz za nečistého. Je to prašivina...“*⁹⁶ Opět následuje karanténa, která může trvat až čtrnáct dní.

Výše zmíněné starozákonní ukázky nám ukazují jednu věc. Proč je malomocný nečistý, když je jeho tělo jen částečně pokryté leprou? A proč přestává být nečistý ve chvíli, kdy je leprou postižené celé tělo? Poslední otázka, kterou si můžeme položit je, proč vadí, když se ukáže živé maso? Jednu věc, kterou můžeme vyloučit, jsou jakékoliv lékařské důvody. Člověk, jehož tělo, je doslova prolezlé malomocenstvím, není z lékařského hlediska zdravějším než člověk, u kterého malomocenství začíná. Možné vysvětlení přináší M. Douglasová, která několikrát přichází s myšlenkou, že systém rituální čistoty je spíše snahou o zachování pořádku. Nešlo by tedy tolik o medicínské či jiné důvody jako spíš o pocit, že osoby, jejichž část těla zbělela nebo z jejichž ran je vidět maso, narušují přirozený řád věcí. Takové osoby je pak nutno od zbytku světa izolovat a označit za nečisté.⁹⁷

Rabíni s leprou nakládali podobným způsobem, ale došli k závěru, že osoba nakažená leprou znečišťuje celé své obydlí a tuto rituální nečistotu přenáší i na všechny přichozí. Dokonce i pouhé sdílení střechy s malomocným

---

⁹⁵ Tamtéž, Leviticus, 13:13-14

⁹⁶ Tamtéž, Leviticus, 13:29-30

⁹⁷ Douglas, M. (2010)

může vyústit v rituální nečistotu člověka. Samotný průchod malomocného budovou způsobí rozšíření rituální nečistoty. Tento koncept není ve Starém zákoně nijak zmiňován. Rozhodně ne s malomocenstvím. Hovoří se sice o karanténě v době, kdy je malomocenství určováno, ale nijak se neřeší situace, pokud je pozitivně prokázáno. Stejný koncept je však běžný v chování k mrtvolám. Mrtvé tělo totiž znečišťuje podobným způsobem. Lze se dohadovat, proč rabíni tuto myšlenku přiřadili i k malomocným. Pomineme-li případné lékařské důvody, které by vedly k izolaci nakažených, nezbyvá nám mnoho dalších možností. Jednou ze zbývajících možností je to, že se rabíni klonili k popisu malomocných jako živoucích mrtvol. Takový pohled totiž nebyl nikdy vysloveně vzácný.⁹⁸ I tak je rituální nečistota vycházející z mrtvého těla větší než nečistota způsobená malomocenstvím.⁹⁹

V souvislosti s rituální nečistotou způsobenou těmito nemocemi je třeba si uvědomit, že rituální nečistota není sama o sobě hřích. Její vědomé přehlížení tak samozřejmě může být interpretováno, ale její samotná přítomnost nikdy. Je to zcela logické, neboť právě u nemocí se sice člověk může stát rituálně nečistým, ale rozhodně to není jeho volba – a to ani v extrémním případě. Rozdíl pak samozřejmě je, když se žid rozhodne pro svačinu složenou z vepřové panenky vařené v mléce prasnice. Rozlišujeme tedy, zda je stav nečistoty zaviněný či nezaviněný. K této problematice se pak váže další záležitost. Týká se těch, kteří nevědomky přišli do styku s nemocným. Jak jsme si ukázali, samotná přítomnost malomocného „vyzařuje“ nečistotu. Tito lidé také nemohou být považováni za hříšné.¹⁰⁰

S nemocemi samozřejmě souvisí další řada zvyků. Jedná se i o péči o umírající a raněné.¹⁰¹ Tyto zvyky však vesměs nesouvisí s tématem rituální čistoty. S tímto tématem však souvisí častá forma zakončení nemoci – smrt.

---

⁹⁸ Maccoby, H. (2008), s. 141-143

⁹⁹ Tamtéž, s. 145

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 144

¹⁰¹ De Vries, S. P. (2008), s. 233-243

4.8 Smrt a čistota v judaismu

Smrt je téměř v každém náboženství jedním ze dvou nejvýznamnějších okamžiků v životě člověka. Tím prvním je narození. K oběma momentům se pak samozřejmě vážou očistné předpisy. Můžeme spekulovat, že i tyto předpisy se mají stát jakousi pomyslnou pákou, která nám má umožňovat alespoň částečnou kontrolu nad věcmi, které jinak kontrolovat nelze. Stejný pohled na smrt má skutečně každé náboženství. Není to dokonce jen věc náboženství, nýbrž jde o součást přirozené psychiky lidí ba i zvířat. Smrt je přirozeně zdrojem obav a nejistot. Proto je každý rituál či zvyk, který je s ní spojen, do jisté míry snahou o uklidnění situace. I náš tradiční pohřeb v sobě nese skrytý podtext, který říká, že jeho organizací a účastí na něm zasahujeme do sféry smrti. Tím ji v symbolické rovině přemáháme. Navíc samotnou účastí na pohřbu vyjadřujeme společnou vzpomínku na zesnulou osobu a opět tak symbolicky vzdorujeme smrti. Judaismus není výjimkou.

Umírání je opět plné všemožných zvyků a tradic, ty však nemají obvykle souvislost se stavem rituální nečistoty. Tyto zvyky nás tedy v této práci nebudou zajímat. Na místo toho si musíme definovat, jak se na smrt a mrtvé tělo judaismus dívá. V tomto ohledu je třeba si uvědomit, že židé očekávají zmrtvýchvstání. Proto není smrt koncem životní cesty, neboť život se opět vrátí. Na mrtvé tělo je pak pohlíženo ne jako na prostou mrtvolu, ale jako na místo, kde pobývala lidská duše. S tímto na vědomí můžeme postoupit k samotným očistným zvykům souvisejících se smrtí.¹⁰²

Musíme chápat i význam smrti v očistném systému jako celku. Na toto téma jsme narazili již dříve, když jsme hovořili o čistotě a nečistotě zvířat. Ničí pozornosti jistě neunikne fakt, že jakákoliv zvířata, která jsou označována za nečistá, jsou nečistá až po smrti. Smrt tedy v judaismu hraje každopádně velkou roli. Nemluvě o tom, že symboliku smrti můžeme hledat ve Starém zákoně i mezi řádky. Například často citovaný Jákobův boj s Bohem. Jeho vítězství a získání nového jména je formou obrození, před kterým musí následovat smrt. Je třeba si také všimnout, že smrt je v judaismu brána jinak

---

¹⁰² Tamtéž, s. 247-248

než například v křesťanství či islámu. Židé nikdy veřejně nevystavují mrtvá těla na odív bez ohledu na jejich význam za života. Jde tak i o prvek toho, že po smrti si jsou všichni zkrátka rovni. U křesťanů i muslimů se lze setkat zcela běžně s kulty světců, jejichž hrobky jsou cílem procesí a poutí. Ne že by židé procesí a poutě neznali, ale jejich cíle jsou poněkud jiného rázu. Například Maimonidova synagoga v Cordóbě. Smrt a mrtvé tělo jsou tedy bez pochyby i v judaismu brány vážně. Dokonce můžeme bez diskuse prohlásit, že nečistota spojená s mrtvým tělem (a smrtí obecně) je nejvážnějším druhem nečistoty vůbec.¹⁰³

Dalším důkazem zvláštního postavení smrti v systému židovské rituální čistoty je to, že smrt ani mrtvé tělo nesmí vejít do styku se synagogou. Jedním z důležitých pilířů rabínského judaismu je fakt, že synagoga není náhražkou Chrámu. Proto v ní také neplatí téměř všechny předpisy, které by jinak platily v Chrámu. Například menstrující ženy mohou navštívit synagogu, ale do Chrámu by nesměly vstoupit. Toto rozlišení je důležité proto, že rabíni potřebovali prostému lidu jasně ukázat, že synagoga skutečně není Chrám. Mělo se tak zachovat výlučné postavení Chrámu v judaismu.¹⁰⁴

Než se začneme zabývat všemi očistnými předpisy týkajícími se smrti, můžeme se ještě zamyslet nad původem smrti podle Starého zákona. Samozřejmě hovoříme o příběhu o Adamovi a Evě. Příběh je dobře známý a nemá tedy cenu ho podrobně popisovat. Vyplývá z něho ovšem jeden fakt. A to ten, že smrt není v judaismu přirozenou formou věcí. Jde o poměrně zásadní součást trestu, který Bůh uvalil na lidské pokolení za prvotní hřích spáchaný Evou.¹⁰⁵ To nás přivádí k několika myšlenkám. Může vůbec být smrt považována za jinou než nečistou, když ve skutečnosti jde o projev velkého Božího trestu? Samozřejmě že ne. Existují sice myšlenky, že původ smrti daný Biblí je vlastně oslavou lidského ducha a zvědavosti. Z náboženského hlediska to však není relevantní. Další závěr, který můžeme vyvodit z výše zmíněného faktu je to, že smrt nepatří do řádu světa. Proto také musí být zákonitě nečistá.

---

¹⁰³ Maccoby, H. (2008), s. 1

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 2-3

¹⁰⁵ Gillman N. (2007), s. 33-37

Již výše jsme si ukázali, že pohled na očistné řády může být vnímán jako pohled na boj řádu s chaosem. Smrt je pak vyjádřením ultimátního a nezvratného chaosu. Právě proto mohou být znečištění způsobená kontaktem se smrtí tak mocná. Ostatně se píše: „*Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě nechť je země prokleta. Po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.*“¹⁰⁶

Při popisu rituálních praktik spojených se smrtí se nejdříve podíváme na to, jak se vůbec můžeme znečistit. V tomto směru je udivující jeden fakt. Nečistota vzešlá ze smrti je skutečně vyzařována do prostoru. Toto pomyslné vyzařování pak sahá do všech směrů a to i nahoru a dolů. Tento fakt znamená, že procházet se po hrobě také vyvolává stav rituální nečistoty. Toto vyzařování pak mohou omezit jen hranice stanu či příbytku, ve kterém se mrtvé tělo nachází. Nečistota spojená s mrtvým tělem byla (stejně jako ostatní nečistoty) významnější, když ještě existoval Chrám, neboť mohl být znečištěn. Za nečisté jsou považovány i mrtvá těla nežidů, což je vyvozováno z těchto veršů: „*A vy se utáboříte na sedm dní venku za táborem. Každý, kdo někoho zabil, i každý kdo se dotkl skoleného, bude se očišťovat od hříchu třetího a sedmého dne, jak vy tak vaši zajatci. Očistíte od hříchu i každé roucho a každou koženou nádobu, každý výrobek z kozích kůží i všechno dřevěné nářadí... Zlato, stříbro, měď, železo, cín a olovo, vše, co snese oheň, přepálíte ohněm a bude to čisté. Musí se to však očistit od hříchu také očistnou vodou. Všechno, co nesnese oheň, properete vodou. Sedmého dne si vyperete roucha a budete čisti. Potom vstoupíte do tábora.*“¹⁰⁷ Verše popisují opatření po bitvě s Midjánci – tedy s nežidy. Vidíme tedy, že i po kontaktu s mrtvým nežidem je třeba provést očištění. Na druhou stranu musíme také dodat, že nežidé sami o sobě rituální nečistotou netrpí ani ji nepřenášejí. Jejich mrtvá těla jsou tedy výjimkou celého systému. Krom toho ale vidíme i očistné praktiky týkající se všemožných věcí. Můžeme usuzovat, že oheň byl silným

---

¹⁰⁶ Bible (1990), Genesis, 3:17

¹⁰⁷ Tamtéž, Numeri, 31:19-24

očišťovacím prostředkem a až po něm následovala voda.¹⁰⁸ Očistná voda je pak popsána níže. Jedná se o vodu smíchanou s popelem červenohnědé krávy.

Nečistota způsobená stykem s mrtvým tělem trvá sedm dní. Nepřenáší se jen na osoby, ale i na předměty. Toto znečištění lze získat několika způsoby, především dotykem, dále pak pobýváním ve stejné místnosti, kde leží mrtvé tělo. Dalším způsobem jak se znečistit, je kontakt skrze stín. Posledním způsobem je, když se člověk podílí na nesení mrtvého těla. Zda se těla skutečně dotkl, nehraje roli. Osoba, která trpí tímto znečištěním, může svůj stav přenášet dotykem dále. Může ho však přenášet i na další objekty. Tyto objekty pak mohou nečistotu opět šířit dále. Znečištění působí i styk s hrobem. Hrob znečištění způsobuje v případě dotyku nebo při kontaktu se stínem. Pokud se kdokoliv znečistil nepřímou, bude trpět jednodenní nečistotou. V takovém případě znečištěný svůj stav nepřenáší na další osoby. Je však třeba dodat, že tyto osoby pak přenášejí svou nečistotu na jídlo. Je proto vhodné, aby jedli sami.¹⁰⁹ Ve Starém zákoně stojí: *„Kdo by se dotkl kteréhokoli mrtvého člověka, bude nečistý po sedm dní. Třetího a sedmého dne se bude tou vodou očišťovat od hříchu a bude čistý.“*¹¹⁰ Očistná voda, zmíněná v textu, je voda smíchaná s popelem červenohnědé krávy, viz: *„... ať k tobě přivedou červenohnědou krávu bez vady a bez poskvrnění, na níž dosud nebylo vloženo jho... bude poražena... bude spálena.“*¹¹¹ Nečistota, kterou mrtvé tělo vyzařuje, je tedy velmi silná a aby se nešířila, musí být obklopena „stanem“. Původně šlo ovšem hlavně o případ, kdy někdo skutečně zemřel ve stanu.¹¹² Tento stan není jakákoliv budova. Musí podléhat rabínským předpisům, jinak totiž v sobě nebude zadržovat nečistotu. Pokud by v sobě nečistotu nezadržovala, znamenalo by to, že se může šířit bez jakéhokoliv omezení všemi směry. Pokud pak tělo leží v jedné místnosti, která není jasně oddělena od druhé, je znečištěna i druhá místnost. Po pohřbu pak musí být tělo uloženo v rakvi, která slouží jako náhrada stanu. Aby rakev zabraňovala dalšímu

¹⁰⁸ Maccoby, H. (2008), s. 1-12

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 6

¹¹⁰ Bible (1990), Numeri, 19:11-12

¹¹¹ Tamtéž, Numeri, 19:2-5

¹¹² Tamtéž, Numeri, 19

znečištění, musí mít víko. Víko slouží jako náhražka dveří. Rabíni totiž jasně specifikují, že stan musí mít dveře nebo jiný průchod. Je otázkou, jak si rabíni představovali postup znečištění ve stanu z technického hlediska. Lze polemizovat o tom, že si představovali šíření nečistoty jako šíření plynu nebo radiace. Je to však bezpředmětné, neboť jde o náboženský předpis a snažit se ho popsat skrze přírodní zákony, je zbytečné.¹¹³

Z důvodu těžké nečistoty spojené s mrtvým tělem vznikaly tak zvané svaté spolky – *chevra kadiša*. Tyto spolky měly za svůj úkol i manipulaci s mrtvými těly. Jejich služba ale zahrnovala spoustu dalších činů, které byly vesměs považovány za záslužné. Například vybírání almužen, péči o nemocné. Spolky fungovaly zdarma a jejich činnost financovali sami členové. Jejich skutky lze obecně považovat za *micvu*. Dobrovolně se ve prospěch druhých znečišťovali a přebírali tak toto břímě na sebe. Ve starších dobách bylo běžné, že nižší členové spolků se starali i o samotné kopání hrobů a další podobné činnosti. Postupně se však na podobné práce začali najímat dělníci. Populární je *chevra kadiša* známa také jako Bratrstvo mrtvých. Tento pojem pochází nejspíše z 18. století, ale není ovšem přesný.¹¹⁴ Bratrstvo se také stará o bezprostřední kontakt s mrtvým tělem. Tělo po smrti svléknou, omyjí a zabalí do pohřebního rubáše. Při tomto čištění jsou pronášeny Žalmy. Těchto obřadů se mohou dobrovolně zúčastnit i příbuzní. Není to však povinností.¹¹⁵

4.9 Židovské sekty

Vše, co popisujeme v části o židovské rituální čistotě, se týká rabínského judaismu a byla by škoda opomenout některé sekty vzešlé z izraelského náboženství. V první řadě stručně pohovoříme o očištných praktikách esejců. Okomentujeme také velmi krátce praktiky karaitů a samaritánů.

---

¹¹³ Maccoby, H. (2008), s. 13-29

¹¹⁴ Nosek, B., Damohorská, P. (2010), s. 131-133

¹¹⁵ De Vries, S. P. (2008), s. 249-250

O esejcích nás poprvé informuje Iosephus Flavius. Ten píše obecně o sektách v době II. Chrámu. Podává nám zprávy o existenci farizejů, saducejů a esejců.¹¹⁶ Jeho zpráva nám nepodává mnoho informací o samotné sektě, alespoň víme, že jejich existence byla známa. Eséni se považovali za nejzbožnější ze všech židů a členství v jejich společenství tak bylo nejspíše velmi exkluzivní záležitostí. Sami sebe považovali za syny světla a své oponenty za syny tmy. Tento přístup k životu se odrazil samozřejmě i na jejich očistných předpisech, které tedy byly velmi přísné. Základem jejich očistných předpisů sice zůstávala Tóra, ale v mnohém pravidla ztěžovali a snažili se tak o co největší čistotu před Bohem. Dbali například i na to, aby obětiny byly na oltář přinášeny jedinec rituálně čistou osobou: „*Ať neposílá nikdo na oltář oběť či dar či kadidlo či dříví rukou člověka poskvrněného nějakou z nečistot, takže by mu dovolil znečistit oltář...*“¹¹⁷ Zároveň vyžadovali i očištění oděvu ze skladů: „*Ať si nebere nikdo na sebe šaty špinavé nebo uložené ve skladišti, leč když je vyperou ve vodě nebo se vykouří kadidlem.*“¹¹⁸ Za nečisté jsou považováni i fyzicky jakkoliv postižení. Lze tak usuzovat z faktu, že jejich samotná přítomnost u sboru nebyla povolena: „*Ale žádný muž postižený jednou ze všech nečistot lidských nesmí vstoupit do shromáždění těchto... A žádný postižený na těle, chromý na nohy či ruce, kulhavý či slepý či hluchý či němý či postižený poskvrnou na těle, která je vidět očima či stařec klopýtající ať se nezdržuje uprostřed sboru.*“¹¹⁹ Tito postižení sice patřili mezi rituálně nečisté, ale stále patřili do společenství, měli jen některá omezení. Zároveň měli esejci i další zvláštní očistná nařízení. Například chodili na toaletu jedinec oblečení, neboť nechťeli urazit slunce. Exkrement pak zakopali do jamky někde v poušti. Zároveň se museli rituálně očistit, aby ze sebe smyli veškeré nečistoty, které sebou návštěva toalety přinášela. Především pak měli zákaz vyměšovat se v sobotu. Posvátný den pro tuto činnost nebyl zkrátka vhodný.¹²⁰

---

¹¹⁶ Flavius, I. (2006), s. 130

¹¹⁷ Segert, S., Řehák, R., Bažantová, Š. (2007), Damašský spis XI: 18-20

¹¹⁸ Tamtéž, Damašský spis XI: 3-4

¹¹⁹ Tamtéž, Řád sboru II: 3-7

¹²⁰ Segert, S., Řehák, R., Bažantová, Š. (2007), s. 180-182

Karaité a samaritáni prosluli tím, že uznávají jen Pentateuch. Z toho vyplývá jasný důsledek. Nejen že se na ně nevztahují pozdější biblické knihy, ale autoritu u nich samozřejmě nemají ani pozdější rabínské výklady. To znamená, že vše co stojí v Pentateuchu, je bráno o to vážněji a téměř nekriticky prováděno. Výjimku logicky tvoří pasáže týkající se jeruzalémského chrámu. Jeho zboření dodržování souvisejících pravidel ztížilo. Ačkoliv samaritáni místo Chrámu často užívají horu Gerizím.

5.0 Zoroastriánství

Zoroastriánské náboženství vznikalo vlastně od pradávna. Do psané historie sice vstupuje až okolo 6. století př. n. l., kdy perské výboje zasáhly celý známý svět, ale jeho kořeny jsou výrazně starší. Zoroastriánská víra byla náboženskou naukou založenou nejspíše již na víře starých Árijů. Proto také vždy sdílela mnoho rysů s hinduismem, který vzešel ze stejného podhoubí. Dokonce příchod Árijů do Íránu nese podobné znaky jako příchod Árijů do Indie a nejspíše probíhal v podobné době. V obou zemích se Árijové stali vládnoucí vrstvou. Stali se šlechtici, bojovníky, knězi, obchodníky... Původní obyvatelstvo se pozvolna asimilovalo, ale jeho staré zvyky se mísily s tradicemi nově příchozích. Stejná situace byla opět v Indii i Íránu. Pokud tedy hovoříme o zoroastriánství a hinduismu, hovoříme vlastně zpočátku o velmi podobných vírách. Místní zvyky však vyústily v mutace, které od sebe obě nauky oddálily.

Zoroastriánství však není jen kompilací starých tradic a pověr. Mělo svého velkého proroka a reformátora Zarathuštru. Ten vnesl do této směsi lidové zbožnosti, tradic, pověr a rituálů řád a etický kodex. Jakkoliv se to často opomíjí, hinduismus prošel podobným vývojem. Těžko však hledat jeho jediného proroka, neboť se dělil na mnoho proudů. Zmínit ovšem můžeme například mudrce Šankaru nebo dokonce Buddhu.

Zarathuštra přišel s konceptem víry, který je velmi podobný judaismu, ale do jisté míry i buddhismu. Jedná se tedy o prazvláštní kombinaci. S judaismem i buddhismem se totiž shoduje na existenci transcendentního božstva. Toto božstvo – Ahura Mazda – ztělesňuje dokonalost, dobro, řád, civilizaci a vše za čím by člověk měl stát. Ve světě však působí zlo v podobě Ahrimana (Angro Mainyu). Zlo pak symbolizuje odpornost, chaos, ale úplně především nečistotu ve všech jejích podobách. Může se jednat o prach, nemoci, smrt, ale i všemožná zvířata.¹²¹

---

¹²¹ Carter, G., W. (1918), s. 41-46

V dějinách zažila zoroastriánská víra časy dobré i zlé. Zatímco za vlády Achaimenovců došlo k jistému rozkvětu, za vlády diadochů naopak došlo k úpadku víry. Parthové byli vůči zoroastriánství spíše přátelští. Skutečný zlatý věk však přišel až s dynastií Sásánovců. Sásánovci zoroastriány podporovali a za nich došlo k sepsání většiny děl, ze kterých čerpáme dodnes. Zároveň bylo zoroastriánství státním náboženstvím jedné z nejmocnějších říší své doby. Za nejzbožnějšího šáha byl považován Chusrau Spravedlivý, který vládl v letech 531 – 579. Když byla sásánovská říše dobyta Araby, nastal další temný věk. Zoroastriáni byli sice považováni za ahl al-kitáb, ale i tak čelili těžké persekuci. Většina zoroastriánů se postupně stáhla na východ Íránu a ke Kaspickému moři, kde je ostatně nalezneme dodnes. Mnoho jich také emigrovalo do Indie, přesněji do Gudžarátu¹²². Stalo se tak podle tradice v 10. století. Komunita zde rychle rostla a postupně se stala početnější a do jisté míry významnější než komunita v samotném Íránu. Vztahy mezi íránskou a indickou komunitou byly zachovány. Došlo vlastně k podobné situaci jako s exilem židů v Babylónii. I tam se stalo, že komunita v exilu vzkvétala a byla významnější než komunita domácí. Dnes žije mnoho zoroastriánů po celém světě, hlavně pak v Americe.¹²³

5.1 Rituální čistota v zoroastriánství

Při studiu rituální čistoty v zoroastriánství se nejdříve budeme zabývat pojmem, který říká, že zoroastriánství je náboženstvím dualismu. Tento pojem často evokuje představu, že zoroastriáni věří v jakéhosi „hodného“ a „špatného“ boha. Takový pohled je ovšem nesprávný, neboť zoroastriáni věří v existenci jen jediného skutečného boha. Vždy sice byli tolerantní vůči představám jiných bohů, ale jediný skutečný bůh a stvořitel zůstával Ahura Mazda. Tento bůh pak byl stvořitelem všeho, stvořitelem světa, krásy, času a všeho ostatního. Proto ostatně získal přívlastek *Dátar*, znamenající Stvořitel. Vše co stvořil, stvořil čisté. Přirozený stav věcí je tedy bez debat čistota.

---

¹²² Oblast v severozápadní Indii – poloostrov vybíhající do oceánu

¹²³ Boyce, M. (2001)

Čistota byla stvořena samotným bohem a byla od počátku míněna jako nejpřirozenější věc. Stejně tak člověk byl stvořen čistý. Čistá není jen jeho duše, ale i dokonce i tělo, jako schrána na duši. Taková čistota se také projevuje v celém kosmu. Nečistota je proto pro zoroastriány ztělesněním kosmického zla, neboť přímo zasahuje a kazí řád věcí, který nastolil bůh. Tento výklad je jasně patrný a všeobecně přijímaný. Dokonce ho lze považovat za naprostý základ zoroastriánské víry i praxe. Ústředním motivem je zde tedy princip vnitřní a vnější čistoty. Vše musí být udržováno v čistotě a podřizuje se tomu celý život člověka. Každý se tedy stává uvědoměným účastníkem kosmického boje dobra proti zlu. Stává se jím skrze denní očistné úkony a mnohé rituální zákazy.¹²⁴

Tato vnější snaha o čistotu by ideálně měla být doplněna usilováním o vnitřní čistotu. Zoroastriánství je přeci velmi etickým náboženstvím a součástí jeho myšlení je princip hříchu a zbožného jednání. Zároveň bylo zoroastriánství vždy velmi činorodou vírou. Věřící tak měli vidět svatost v každém jednání.¹²⁵ Pokud chce věřící zachovat svou vnitřní čistotu, musí především usilovat o moudrost a dobré činy. Měl by se vyvarovat pomluvám, měl by být skromný, přející, zbožný, měl by usilovat o porážku zkažených a především by měl udržovat harmonii v mysli.¹²⁶ Systém ctností a hříchů je velmi propracovaný a obsahuje výčet mnoha a mnoha dobrých i zlých činů a vlastností. Hříchy jsou přeneseně formou nečistoty. Jedná se o nečistotu duše. A jak jsme si řekli nečistota duše je stejně závažná jako jakákoliv jiná nečistota. Co se týče čistoty duše, žena a muž jsou si prakticky rovni. Modlí se stejně, oba se chovají hříšně, oba se mohou stát světci. Ženy sice nejsou rovnoprávné, ale v náboženské rovině rovnoprávnost nalézáme.¹²⁷

Zmínili jsme, že v zoroastriánství je celý svět považován za v podstatě svatý a že jeho čistota musí být udržována. Svaté a čisté je tedy vše okolo nás. Nikdo pak nesmí nic svým činem znečistit. Za základní prvky světa, které by měly zůstat čisté, lze považovat toto:

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 43-47

¹²⁵ Carter, G., W. (1918), s. 86-87

¹²⁶ Bharucha, E., S., D. (1893), s. 31

¹²⁷ Carter, G., W. (1918), s. 84

- 1) Slunce
- 2) Oheň
- 3) Voda
- 4) Půda
- 5) Zvěř
- 6) Člověk

Slunce je samo o sobě očištným činitelem. Vše co slunce vysuší či vypraží, lze považovat za čisté. Důvodem je to, že slunce očištuje, aniž by se nečistého předmětu dotklo. Kdyby se jej dotklo, bylo by vystaveno nečistotě. Tento princip je velmi důležitý, neboť očištění skrze slunce je nejsilnějším a nejsnazším způsobem rituální očisty. Zároveň nám naznačuje jedno důležité pravidlo. Pokud se nečistota dotkne čehokoliv, je to nečisté. Význam tohoto pravidla se ve velké míře ukáže již v dalším odstavci.

Oheň hraje v představách zoroastriánů významnou roli, neboť je považován za jakéhosi „avata“ čistoty. Z toho lze vyvodit dva závěry, ale jen jeden je správný. Buďto je oheň ultimátním očištným činitelem nebo je ho naopak třeba opatřovat, aby nepřišel do styku s nečistotou. Pravdou je druhá varianta. Oheň nesmí sloužit k pálení odpadu nebo mrtvých. Kremace tedy není v žádném případě možná ani vhodná. Musí být opečovávan a slouží jako prostředek boje se zlem. Zahání demony a ve světě udržuje pořádek. Proto také zoroastriáni udržují ve svých chrámech po staletí ohně živené jen čistým dřevem. Podle tradice jsou nejstarší dosud planoucí ohně i z 12. století. Zoroastriáni byli díky svým ohnivým chrámům často zvaní uctívači ohně. Sami však podobný název odmítají a považují za nepřesný¹²⁸. Ostatně jsme si ukázali, že toto uctívání ohně neznamena, že by se věřící modlili či klanili ohni,

---

¹²⁸ Bharucha, E., S., D. (1893), s. 34-35

nýbrž jde jen o projev posvátné úcty. Ohňové chrámy přetrvaly dodnes a nacházejí se především v Indii.¹²⁹

Voda patří opět k čistým prvkům. Platí to zvláště pro tekoucí vodu. Ani voda nesmí být znečištěna špínou či mrtvým tělem. Toto pravidlo ovšem platí přednostně pro tekoucí vodu. Ta musí zůstat uchráněna nečistot. Pokud ji však nabere a použijeme k očištění, je to v pořádku. Voda je i součástí hlavní zoroastriánské očisty, která probíhá tak, že nejprve je nečistý předmět očištěn dobytčí močí. Následně musí být vydrhnut pískem nebo vysušen sluncem a až nakonec musí být omyt vodou. Ta však samozřejmě nesmí být tekoucí.

I půda je považována za svatou a čistou. Pod půdu spadají i rostliny a stromy. Člověk je proto povinován starat se o růst zdravých rostlin a stromů. Zároveň nesmí půdu znečistit odpadem nebo mrtvým tělem. Pro zoroastriány tedy není pohřeb vhodný.

Zvířata jsou vesměs považována za čistá, avšak existují živočichové, kteří jsou spojováni s Ahrimanem, nazývají se *chrafštra*. Jedná se například o škorpióny, vosy či žáby. Obecně se jednalo hlavně o tvory škodící člověku. Tito tvorové jsou démonické podstaty a je proto dobrým skutkem je zabít. Nicméně je také pravdou, že po smrti se stávají ještě nečistšími, než byli za života. Smrt je totiž sama o sobě velmi nečistou.

Člověk sám je také považován za čistého a musí se proto udržovat v čistotě. Měl by se bránit chorobám, vyhýbat se krvi a zároveň by měl zajišťovat dodržování všech očistných předpisů. Nečistá je tedy i menstruace, která je sice považována za přirozenou, ale i tak vedla k nutné segregaci a bylo nutné se z ní očišťovat. Na druhou stranu se tak ženy staly velkými bojovnicemi proti zlu symbolizovanému krví. Za nečistou je považována i žena, která porodí mrtvé dítě. Nečistá je po čtyři dny, po tuto dobu se musí stravovat lehce, musí být oddělena od komunity, musí se omývat. Po čtyřech

---

¹²⁹ <http://www3.sympatico.ca/zoroastrian/fire-temple.html>, citováno online 23.4. 2012

dnech je teprve čistá. Nečistá je i žena v šestinedělí. Za nečistou je považována čtyřicet dní.¹³⁰ Nejvíce by se ovšem měl člověk vyhýbat smrti. Smrt je považována za nejhorší znečištění. Je totiž vytržena z přirozeného řádu věcí. Zvláště špatná je pak smrt dobrého člověka. Důvodem je, že k zabití dobrého člověka bylo třeba mnoho zlých sil a mrtvé tělo je jimi stále obklopeno. Z toho důvodu se mrtvých dotýkají jen zvláštní nosiči mrtvol.¹³¹

Důležitou a zajímavou roli v dodržování rituální čistoty tedy hraje pohřeb. Ukázali jsme si, že není možné mrtvé pohřbívat do země, vody či provádět kremaci. Vše by znesvětilo svatost uvedených elementů. Pohřeb proto probíhá tak, že mrtvá těla nosiči odnesou na vysoké skály nebo zvláštní věže, tak zvané Věže ticha. Těla zde ohlodají mrchožraví ptáci a slunce posléze vysuší kosti doběla. S takovými kosti lze již nakládat dle vůle.¹³² V dnešní době jsou věže dále využívány ortodoxními komunitami, ačkoliv je obklopují potíže týkající se úpadku populace mrchožravých ptáků.¹³³

Vliv na zoroastriánské tradice mělo i životní prostředí. Velký důraz na čistotu vody je logický, neboť vody byl v Íránu velmi často nedostatek. Mnohé rituály pak vyžadují dodnes všemožné rostliny jako obětiny či vonné esence. Některé z těchto rostlin lze najít jen v Íránu, což působí jisté potíže komunitě v Indii nebo vlastně kdekoli mimo Írán.¹³⁴

Vidíme tedy, že zoroastriánství je skutečně náboženstvím s rozsáhlou tradicí očistných zvyků. V některých rysech je i velmi podobný judaismu. Čistota zde však hraje zásadní roli. Lze bez nadsázky říci, že čistota je jedním z naprostých základů této víry.

---

¹³⁰ Bharucha, E., S., D. (1893), s. 38-39

¹³¹ Boyce, M. (2001), s. 43-46

¹³² Bharucha, E., S., D. (1893), s. 37-38

¹³³ <http://www.themumbaicity.com/2012/04/15/tower-of-silence-a-unique-structure-in-entire-world/>, citováno online 23.4. 2012

¹³⁴ Boyce, M. (2001)

6.0 Rituální čistota v islámu

6.1 Jazykový rozbor pojmu

Pojem tahára není jen slovem arabským. Nacházíme ho i v jiných semitských jazycích. Vždy má podobný nebo stejný význam. Nejbližším jazykem z hlediska náboženského je pro arabštinu jistě hebrejšťina. Tyto jazyky jsou si samozřejmě blízké už jen proto, že patří do semitských jazyků¹³⁵.

V hebrejšťině nalezneme přímo slovo tahára, které znamená „očišťování“. Hebrejšťina pro kořen T-H-R užívá emfatického „T“. Nalezneme i sloveso tahar, jež znamená „očišťovat“. Ke stejnému kořeni patří i slovo táhor, znamenající „čistý“¹³⁶. Stará hebrejšťina tento kořen tedy dobře zná.

I arabšťina používá pro kořen T-H-R emfatického „T“. Je samozřejmé, že tento kořen má v arabšťině stejný význam jako v hebrejšťině. Tahára znamená v arabšťině „rituální čistotu“. Sloveso tahhara znamená čistit, ale také obřezat. Sloveso tatahhara má význam „očistit se“ a nebo „být očištěn“. V arabšťině najdeme také sloveso ve třetím kmeni táhara, které znamená „obřezat“.¹³⁷ Dalším slovem se stejným kořenem je i slovo „tahúr“, které znamená jednak čistotu, jednak je i slovem označujícím očištné procesy.¹³⁸

6.2 Obecné vysvětlení pojmu

„Islám jako víra je složen z pěti zásad: vyznání víry, modlitby, půstu, charity a pouti. Islám, jak význam slova naznačuje, je náboženstvím míru a

---

¹³⁵ Prosecký, J. a kol. (1999), s. 333 heslo semitské jazyky

¹³⁶ Heller, J. (2006), s. 70-71, nachází se zde všechny výše uvedené termíny.

¹³⁷ Zemánek, P. a kol. (2006), s. 453

¹³⁸ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 2

*skrze pět výše zmíněných zásad se snaží nastolit mír na světě i po něm, který může být jediným cílem náboženství vzešlého od Boha.*¹³⁹

Islám je náboženstvím, které je postaveno na pěti „pilířích“ víry, jak je zmíněno výše. Rituální očista mezi těchto pět zásad sice nepatří, přesto však jde o významný prvek celého náboženství. Význam očisty je však zřejmý už jen proto, že je očista někdy považována za „šestý pilíř islámu“. Tahára je jako látka probírána dokonce před samotnými pilíři islámu¹⁴⁰. Ačkoliv tedy v islámu nejde o zcela zásadní pojem, stále je to pojem velice důležitý. Jeho důležitost plyne především z faktu, že nečistý člověk nemá povoleno provádět modlitbu, pouť do Mekky či další náboženské povinnosti¹⁴¹. Ačkoliv tedy tahára není pilířem víry, je pomyslnými dveřmi, které věřícího muslima propouštějí, aby mohl konat závažnější náboženské povinnosti. Tento jednoduchý fakt z taháry dělá nenahraditelnou a možná nakonec i nejzásadnější náboženskou povinnost. V této věci vidíme souvislost s židovským náhledem na čistotu. V době Chrámu byla pro židy čistota také mnohem důležitější, neboť k Chrámu se vázala spousta očistných předpisů.

Tahára je tedy důležitou součástí náboženských nařízení stejně jako náboženského práva. Různé právní školy se mnohdy přou, co je v jakou chvíli zásadní a co ne. V tomto problému figuruje základní rozlišování druhů rituální očisty. Ta se dělí na velkou (ghusl) a malou (wudú). Sporným bodem je, kdy provést jaký druh očisty a za jakých podmínek jej lze odpustit¹⁴². Odpustit tuto náboženskou povinnost lze například nemocným či poutníkům. Důležitost rituální očisty je několikrát zmíněna i v Koránu. Jde především o následující verše¹⁴³:

Týkající se očištění: 2:222, 3:42, 5:6, 8:11, 56:79, 74:4

Týkající se malé očisty: 4:43, 5:6

---

¹³⁹ Kamal-ud-Din, K. (2009), s. 1, autor zde o světě mluví ve významu místním a zároveň ve významu časovém. V anglickém originále je proto v souvislosti se světem užito slovo „hereafter“.

¹⁴⁰ Kropáček, L. (2006), s. 91

¹⁴¹ Farah, C. E. (2003), s. 138

¹⁴² Brown, D. W. (2009), s. 161

¹⁴³ Seznam převzat z Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), s. 724

Týkající se velké očisty: 2:222, 4:43, 5:6

Týkající se očisty prachem: 4:43, 5:6

Je tedy vidět, že tahára má své místo v komplexním náboženském systému islámu. Z vnějšího pohledu je však také dobře viditelné pojitko s židovstvím, které má ohledně očisty též mnoho příkazů. Rozdíl ovšem vidíme v tom, že židovské předpisy jsou ucelenější. Nacházejí se v textu u sebe. Obecně vzato má židovství zhruba stejné množství čistných předpisů. Na rozdíl od islámu nejsou dnes všechny platné.

Pod pojmem tahára si tedy můžeme představit na jedné straně pojem, který znamená rituální čistotu. Zároveň však jde o právní pojem, nutný k vykonávání náboženských povinností. Taktéž se jedná o historicko-kulturní zvyk, který lze studovat z kulturně-antropologického hlediska. V neposlední řadě jde o zvyk, který se vyvíjel od dob židovství až dodnes.

Chceme-li islámskou taháru zcela pochopit, musíme na ni vztáhnout i obecnější religionistické teorie. Z religionistického hlediska má tahára více smyslů. Jedním ze smyslů je prokazování úcty k Bohu. Dalším je i ochrana svátosti Boží před jakýmkoliv znečištěním. Zároveň jde o ochranu člověka před posvátnem a případným Božím trestem.¹⁴⁴

6.3 Koránské inspirace pro taháru

Tato podkapitola bude stručně shrnovat koránské verše, které se týkají taháry. První veršem, jenž se zabývá přímo očistou, je verš 2:222. Verš pojednává o ženské menstruaci a nabádá obě pohlaví k čistotě. Dalším veršem pak je verš 3:42, kde se píše o čistotě panny Marie. Následuje verš 5:6, který patří mezi významné verše týkající se očisty. V tomto verši je obšírně popsána islámská malá očista – wudú. Ve verši je zmíněna i očista pískem, zvaná tajammum. Zmíněny jsou i některé podmínky pro očistu. Verš

---

¹⁴⁴ Douglas, M. (2004), s. 10-11

8:11 zmiňuje očistu jen v rovině Boží milosti, která je zosobněna deštěm. Verš 56:79 zmiňuje, že jen ti, kdo jsou rituálně čistí, se mohou dotýkat Koránu. Ve verši 74:4 se pojednává o čistotě oblečení. Tento verš odkazuje na tradici, kdy pohané házeli špínu na Proroka¹⁴⁵.

6.4 Islámské nekoránské zdroje pro taháru

Tahára je tedy popsána a právně podložena v Koránu, zmínky o ní však nalezneme i v mnoha hadíthech, například hadíth od Muslima: *„Od téhož, že řekl: Slyšel jsem svého nejmilejšího přítele, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, jak praví: „Krása věřícího dosahuje tam, kam dosahuje jeho rituální omývání.“ Vyprávěl Muslim.“*¹⁴⁶ Nebo: *„Od Abú Hurajry, kéž je s ním Alláh spokojen, že řekl: Slyšel jsem od posla božího, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, jak praví: „Věru má obec bude svolávána v Den zmrtvýchvstání podle lysin od omývání. Kdo z vás proto může prodlévat na omývání, ať tak činí.“ Na tom je shoda.“*¹⁴⁷ Další z mnoha hadíthů týkajících se taháry říká: *„Od téhož, že řekl: Viděl jsem posla božího, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, jak se očišťuje, jako je tahle má očista. Pak pravil: „Kdo se takto očistí, budou mu odpuštěny jeho předchozí viny a jeho modlitba a jeho chůze do mešity už bude navíc.“* Vyprávěl Muslim.¹⁴⁸ O taháře se zmiňuje samozřejmě také množství dalších muslimských autorů, například Ibn Ishák: *„Také musí nařizovat lidem, aby před modlitbami prováděli náboženskou očistu umytím obličeje, rukou až k loktům a nohou až ke kotníkům.“*¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), s. 659

¹⁴⁶ An-Nawawí, J. (2008), s. 327

¹⁴⁷ An-Nawawí, J. (2008), s. 327

¹⁴⁸ An-Nawawí, J. (2008), s. 328

¹⁴⁹ Ibn Ishák (2009), s.211

6.5 Právní školy v islámu

„Je známo, že zdroji islámského práva jsou Korán a sunna. Právo a povinnosti jsou tedy dány v jasných slovech a výrocích. Většina lidí tedy nečelí potížím nebo pochybnostem při pátrání po svých povinnostech. Ve skutečnosti tomu tak však není. Zákony nejsou dány v definitivní formě. Jsou roztroušeny v mnoha zdrojích, tudíž je potřeba učenců, aby v nich dospěli k závěrům.“¹⁵⁰

Al-Khoee zde shrnuje, co vede k významnému postavení islámských právníků ve společnosti. Ačkoliv mohou být zákony dané a jasně napsané, přesto v nich nemusí panovat shoda a naopak je nutné dospět k určitému konsenzu. Touto prací se zabývají právě muslimské právní školy.

Islámské právo¹⁵¹ patří k jedněm z pilířů muslimské společnosti. Muslimské právo není homogenní. Na stejné otázky může být mnoho různých odpovědí. Tento stav vychází již z raného období islámu, kdy vzniklo mnoho různých právních škol. Úkolem těchto škol bylo vysvětlovat a vykládat vše, co se týkalo mladého náboženství¹⁵². Tento úkol je zařadil na stejnou úroveň¹⁵³, na které stáli evropští křesťanští teologové či židovští rabíni.

Základně lze islámské právo rozdělit na sunnitské a ší'itské. V obou těchto odnožích islámu se však nacházejí specializované právní školy. Především jde o sunnitské školy¹⁵⁴: Hanafíja, Málíkíja, Šáfí'íja a Hanbalíja. V této kapitole se budeme zabývat rozličnými názory čtyř zmíněných právních škol a názory ší'ity.

Hanafíja je nejstarší právní školou. Jejím zakladatelem byl v Kúfě působící právník Abú Hanífa. Abú Hanífa zemřel roku 767 a ze stejné doby

---

¹⁵⁰ Al-Khoee, A.Q. (1978), s. 1

¹⁵¹ Arabsky fiqh

¹⁵² Brown, D. W. (2009), s. 154-157

¹⁵³ Dá se říci, že islámští vykladači náboženského práva skutečně stáli na stejné úrovni jako výše zmínění. Zvláště viditelné je toto pojitko mezi ranými rabíny a muslimskými právníky. Velkou část práce obou skupin totiž zabíraly odpovědi na dotazy, které jim chodily od věřících z celého tehdy známého světa. Tento trend se zachoval dodneška, jak píše Kropáček, L. (2006), s. 144: „Specializované časopisy i denní tisk věnuje sloupce fetvám odpovídajícím na skutečné nebo fiktivní otázky věřících...“ Mnoho takových otázek a odpovědí lze dnes nalézt i na internetu.

¹⁵⁴ Arabsky lze použít termín madhab, který však přesněji znamená právně - náboženský ritus. V textu však budeme používat výraz právní škola. Farah, C. E. (2003), s. 194-195

pochází i stejnojmenná právní škola. Hanafíja je obecně nejliberálnější z hlavních právních škol a řídí se jí hlavně turecké obyvatelstvo jak v Turecku, tak ve střední Asii, arabské země v oblasti Úrodného půlměsíce, dolní Egypt a Indie¹⁵⁵.

Málíkíja je jen o něco mladší než Hanafíja. Jejím zakladatelem byl medínský právník Málík ibn Anas, který zemřel roku 795. Tato škola byla založena na zvycích užívajících se tehdy ve městě Medína. Málíkíja zdůrazňuje tradici spojenou s následovníky Proroka Muhammada. Dnes je škola nejsilnější v Maghrebu¹⁵⁶.

Šáfííja byla založena právníkem al-Šáfíím, který zemřel roku 820. Tato škola je výrazná především tím, že aby považovala cokoli za platné, musí to pocházet přímo od Proroka. Ostatní zdroje sice nezavrhovala, ale Korán pro ni zůstal hlavním zdrojem. Důležitou metodou pro tuto školu je snaha o potvrzení hadíthů skrze sunnu a výroky Proroka. Škola je rozšířena hlavně v Egyptě, Sýrii, Indii a Indonésii¹⁵⁷.

Hanbalíja byla založena stoupenci právníka Ahmada ibn Hanbala, který zemřel roku 855. Hanbalíja je nejkonzervativnější školou. Její vliv je silně patrný ve wahhábismu. Škola neumožňuje velké kompromisy a klade důraz na doslovný význam Koránu. Od věřících vyžaduje přísné dodržování náboženských předpisů. Hanbalíja je dominantní jen v Saudské Arábii¹⁵⁸.

6.6 Klasifikace příkazů ohledně taháry

Pro tuto část práce budeme vycházet hlavně ze tří zdrojů. Jde o knihu R. Kusculara, S. A. Q. al-Khoeeho a M. J. Maghniyyi. Zatímco první kniha je zaměřením sunnitská, druhá je ší'itská, třetí se zabývá pohledy jednotlivých právních škol. V této práci a této kapitole se pokoušíme najít společné body

---

¹⁵⁵ Farah, C. E. (2003), s. 195-196, Brown D. W. (2009), s. 154

¹⁵⁶ Farah, C. E. (2003), s. 196-197

¹⁵⁷ Farah, C. E. (2003), s. 197-199

¹⁵⁸ Farah, C. E. (2003), s. 199-200, Brown, D. W. (2009), s. 155

týkající se taháry. Snažíme se tedy vyhnout tomu, aby práce zachycovala pouze ten či onen směr islámu. Každá právní škola pak na různá pravidla pohlíží jinak, proto je ke každému bodu týkajícího se očisty přidán komentář o tom, jak na tuto problematiku pohlízejí jednotlivé právní školy.

Pokud se chceme zabývat tahárou, musíme znát příkazy týkající se praktického provádění náboženských příkazů. Tahára je totiž praktickou částí islámského práva. Bez náhledu do základů tohoto práva nelze správně pochopit další detaily týkající se taháry.

V islámu existuje mnoho různých druhů závazků a práv. Základním stavebním kamenem islámského práva je princip zodpovědnosti člověka vůči Bohu¹⁵⁹. Tato zodpovědnost hraje v islámu důležitou roli, neboť člověka vede blíže k Bohu, umožňuje mu růst. Al-Khoee nabízí zajímavý pohled na tuto problematiku, když ji srovnává s jevy v přírodě. Růst můžeme vidět nejen u lidí, ale u všeho živého: *„Vzdělaný člověk, dobře vzrostlý strom a zdravé zvíře jsou opakem nevzdělaného člověka, nemocného zvířete a nezdravé rostliny, toto vše jasně ukazuje, co je růst a co je stagnace v přírodě.“*¹⁶⁰ Zatímco růst je docílen dodržováním náboženských pravidel a vede k přiblížení se Bohu, stagnace vede k sebezničení. Náboženská zodpovědnost neznamena jen řídit se všemi příkazy, ale také myslet jejich vykonávání vážně. Není možné zneužívat výjimek, ani jakkoliv jinak je obcházet. Takové chování, ač v rámci pravidel, není správné.

Náboženská zodpovědnost je úzce svázána se stavu člověka. Základním stavem je dospělost¹⁶¹. Dospělý člověk je povinen řídit se náboženským právem, je to součástí jeho zodpovědnosti k Bohu. Naproti tomu dítě není těmito zákony zcela vázáno. Aby dodržovalo alespoň základy, to má zajistit jeho opatrovník. Pro většinu příkazů je doporučený věk, ve kterém s nimi začít. Například s modlitbou by dítě mělo začít ve svých sedmi letech¹⁶².

---

¹⁵⁹ Tento přístup je běžný ve všech monoteistických náboženstvích, kde je Bůh jedinou všemohoucí, vševědoucí bytostí. Jde o přístup logický, neboť přijmeme-li myšlenku, že Bůh má všechny výše zmíněné vlastnosti, pak je věcí lidské zodpovědnosti dodržovat všechny Jeho příkazy.

¹⁶⁰ Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 23

¹⁶¹ Dospělost je v islámu dovršena 15. rokem u chlapců a 9. u dívek.

¹⁶² Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 26

Princip náboženské zodpovědnosti platí i v židovství a to téměř stejně. Nelze přeci trestat dítě za porušování předpisů, o nichž nemá tušení.

S dospělostí přichází naráz celá řada náboženských zodpovědností. Jak jsme však řekli výše, i děti se postupně zapojují do náboženského života. Platí pravidlo, že pokud za svou přijmeme nějakou náboženskou zodpovědnost, musíme plnit i příkazy, jež ji podmiňují. To znamená, že pokud dítě začne v sedmi letech s pravidelnou modlitbou, stává se pro něj povinná i očista před ní. Zároveň platí, že pokud někdo přijme za svou určitou povinnost, pak zároveň platí, že lidé v okolí mu nesmí dovolit vykonat tuto povinnost, pokud není rituálně způsobilý. Tedy pokud dítě odmítá vykonat rituální očistu, nesmí se jít modlit, i když modlitbu přijalo za svou povinnost. Přijetím povinnosti se tato povinnost stává pro dítě závaznou. Pokud ji tedy takto poruší, nese již zodpovědnost za své činy, protože již bylo poučeno, co je v tomto případě dobré a zlé.¹⁶³

Důležitou součástí náboženské zodpovědnosti je úmysl stojící za ní. Jediný správný a povolený úmysl stojící za rituálním aktem je snaha přiblížit se Bohu a potěšit Jej. Jakýkoliv jiný úmysl je pak nesprávný. Není správné ani to, když člověk sice má čistý úmysl, ale zároveň s ním má i jiný úmysl. Není tedy správné, když se člověk modlí a chce Boha potěšit, ale zároveň se těší z toho, že ostatní lidé jej považují za zbožného¹⁶⁴.

6.7 Nečisté objekty a prvky

Čistota jako opak nečistoty může být narušena mnoha způsoby. Základně lze způsoby znečištění dělit na fyzické a duševní. Dále (a

---

¹⁶³ -Khoee, A. Q. (1978), s. 27

¹⁶⁴ Taková formulace sice může znít neobjektivně, jde však o objektivní skutečnost pro věřícího. Tudiž je třeba ji zdůraznit, neboť studium kultury, pod které spadá studium náboženství, se nemůže obejít bez náhledu do mysli členů studované kulturní skupiny.

významněji) se dělí na znečištění těžké a lehké. Těžké znečištění se arabsky nazývá džanába, lehké pak hadath.¹⁶⁵

Těžké znečištění je znečištění, které věřícího nutí ihned provést rituální očištění. Toto znečištění zabraňuje provádění náboženských úkonů, i když je jím věřící málo znečištěn. V praxi záleží také na tom, zda je nečistota suchá či vlhká. Zatímco suché nečistoty na sobě věřící nesmí mít víc než tři gramy, vlhká nečistota se měří podle dlaně. Je-li vlhká nečistota na větší ploše těla, než je velikost dlaně věřícího, pak tato nečistota zabraňuje náboženskému úkonu¹⁶⁶. Mezi těžké nečistoty patří:

- a) Většina tělesných tekutin, například krev, moč či hnis
- b) Moč a stolice zvířat, které je zakázáno jíst
- c) Tekoucí krev jakéhokoliv zvířete
- d) Stolice jedlých zvířat jako je drůbež, která se řadí mezi ptáky.

Ptáci jsou totiž obecně považováni za nečisté.¹⁶⁷

- e) Mršiny pozemských zvířat, která nebyla zabita rituálně
- f) Alkohol

K těmto bodům lze nalézt výjimky i upřesnění.¹⁶⁸ Čtyři základní právní školy sunny se shodují, že krev je skutečně znečišťující. Existují však výjimky. Hlavní výjimkou je krev, která zůstává ve zvířeti po porážce, a krev vodních tvorů. Pro ší'ity je nečistá jakákoliv krev, která vytéká z jakéhokoliv zvířete nebo člověka, tedy i z vodních živočichů. Lidská stolice a moč je shodně všemi školami považována za nečistou. Co se týče lidského semene, nepadá mezi školami jednotu. Pro Málíkíju, Hanafíju a ší'cu je veškeré semeno nečisté – jak zvířecí, tak i lidské. Dle Šáfí'íji je semeno lidí a zvířat čisté. Nečisté je jen semeno prasat a psů. Hanbalíja tvrdí, že semeno lidí a zvířat určených k jídlu je čisté, zatímco semeno ostatních zvířat není čisté. Ohledně zvířecích výkalů se všechny školy shodují v jediné věci, a to ve věci zvířat, která požírají lidské

¹⁶⁵ Kropáček, L. (2006), s. 93. Kuscular, R. (2007), s. 27, Těžkou nečistotu lze též v arabštině nazývat nadžasa al- gháliza, lehkou pak můžeme nazývat nadžasa al- chaífá.

¹⁶⁶ Kuscular, R. (2007), s. 27-28

¹⁶⁷ Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 55

¹⁶⁸ Kuscular, R. (2007), s. 28-29

exkrementy. Tato zvířata jsou každopádně nečistá. Dále se shoduje Málíkíja a Hanbalíja, které shodně tvrdí, že výměšky zvířat, která se smějí jíst, jsou čisté. Naopak výměšky zvířat, která se jíst nesmí, jsou nečisté. Šáfí'íja nerozlišuje nic, veškeré výměšky zvířat jsou pro ni nečisté. Ší'íté považují za čisté výměšky jedlých zvířat, ale rovněž všech ptáků. Hanafíja pak tvrdí, že nečisté jsou výměšky všech pozemských zvířat, jakož i výměšky ptáků, kteří se vyměšují na zemi¹⁶⁹. Výkaly ptáků, kteří se vyměšují ve vzduchu, jsou považovány za čisté. Všechny právní školy se shodují, že lidská mrtvola není nečistá. Hanafíja ji však za nečistou považuje do té doby, dokud není na těle proveden ghusl.¹⁷⁰

Věřící člověk se může znečistit o mnoho více lehkou než těžkou nečistotou. Zatímco u těžké nečistoty se povolená míra znečištění pohybuje v gramech, lehkou nečistotou může být člověk pokryt až do ¼ těla. Toto pravidlo však platí spíše v případech nouze. Věřícímu je doporučeno, aby se zbavil jakékoliv nečistoty, než půjde provádět náboženský úkon. V případě nouze pak tedy záleží na typu znečištění¹⁷¹. Pokud věřící spěchá na poslední chvíli z práce na modlitbu a jeho šat je viditelně potřísněn trusem domácích zvířat, teoreticky se může zúčastnit modlitby. Jestliže ovšem je tento trus nečistých zvířat či drůbeže, je věřící kvalifikován jako nečistý, tudíž je mu modlitba zapovězena. Je-li však potřísněn trusem jedlého zvířete, platí pravidlo o případu nouze a věřící může být připuštěn k modlitbě. Mezi lehké nečistoty pak patří:

- a) Moč a stolice zvířat, která je povoleno jíst
- b) Stolice divokých ptáků, jejichž maso nesmí být jezeno

K těmto bodům lze opět nalézt výjimky a upřesnění.¹⁷² Mezi nečistoty patří též nečistá zvířata. Jde o psy a prasata. Jak psi, tak prasata jsou hodnoceni stejně. Málíkíja je jako jediná nepovažuje za nečisté. Požaduje však, aby věc olíznutá psem či prasetem byla sedmkrát očištěna. Nejde však o

---

¹⁶⁹ Míni například slepice.

¹⁷⁰ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 17-21

¹⁷¹ Kuscular, R. (2007), s. 29

¹⁷² Kuscular, R. (2007), s. 29, + viz. výše

očištění od psa nebo prasete, nýbrž o poslušnost k Bohu. Podle Šáfí'íji a Hanbalíji musí být taková věc též sedmkrát očištěna, ale z toho jednou prachem. Ší'íté rozlišují mezi psem a prasetem. U psů je praxe taková, že věc má být omyta třikrát, z toho dvakrát vodou a jednou prachem. Pro prase pak platí, že věc musí být očištěna sedmkrát vodou.¹⁷³

6.8 Očišťující prvky a procesy

Mezi prvky a procesy, které zajišťují očistu, patří:

„*a. čistá voda, b. země, c. slunce, d. změna formy, ..., f. přestoupení k islámu, g. podřízenost.*“¹⁷⁴ Tyto prvky a procesy různým způsobem zajišťují rituální čistotu. Nejvýznamnějším z nich je voda. Voda se užívá při většině úkonů souvisejících s očištěním. Co se týče vody, pokud je čistá, tak se právní školy shodují, že jde o očištný prvek. Hanafíja však dodává, že očištná je jakákoliv další čistá tekutina. Ve věci čistoty vody je postoj Hanafíji skutečně složitější. Hanafíja totiž za vodu hodnou k očištění považuje například i datlové víno. Svůj názor pak opírá o zmíněnou síru 5:6.¹⁷⁵

Země může být také považována za očištnou, je-li například podle ší'yy a Hanafíji použita k očištění nohou chůzí. Samozřejmě pod tento bod patří i očista prachem.

Podle ší'yy slunce a jeho paprsky mohou také působit očištně. Sluneční paprsky mohou některé nečistoty vysušit, a tím i zničit. Ší'a však odmítá očištění pomocí větru. Podle Hanafíji nečistoty mohou být i vysušeny a odváty větrem. Toto očištění však platí jen pro nehybné předměty, jako jsou budovy, stromy a další. Šáfí'íja, Hanbalíja a Málíkíja se shodují, že očista větrem ani sluncem není dostačující, zem musí být očištěna i vodou.

---

¹⁷³ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 17

¹⁷⁴ Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 65-66

¹⁷⁵ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 6-7

Chemická proměna je též formou očisty. Například hoření je chemickou reakcí, která může z nečisté věci učinit věc čistou. Proměna jedné látky v jinou je očištná podle všech právních škol. Oheň je také chemickým procesem, který ústí v proměnu, avšak pohledy právních škol na něj se liší. Podle Hanafíji je vše, co shořelo, čisté. Málíkíja tvrdí, že popel je sice již čistý, ale kouř je nečistý. Podle ší'cy je věc složitější a záleží na proběhlém procesu. Pokud dojde ke změně skupenství či struktury, proběhlo očištění. Mínilo se například odpaření nečisté vody. Pára z vody se stává čistou. Pokud však nedojde k naprosté změně, nečistota přetrvává. Výjimkou ovšem je, pokud z nečistého dřeva vyrobíme uhlí, to totiž stále zůstává nečisté.

Přestoupení k islámu člověka ihned očišťuje, je-li však člověk zároveň znečištěn nějakým nečistým prvkem, musí se také očistit.

Princip podřízenosti znamená, že věci, které náležejí pod jiný objekt, mohou být automaticky považovány za čisté, je-li očištěn nadřazený objekt. Příkladem může být například, když muž konvertuje k islámu. Jeho děti se tak automaticky stávají čistými stejně jako on.¹⁷⁶

Podle Hanafíji je za očištný proces považováno stažení z kůže. Jedná se o stažení z kůže jakéhokoliv zvířete. Hanbalíja považuje stažení za očištné, pokud použitím stažené kůže nedojde k šíření jakéhokoliv znečištění. Šáfí'íja považuje stažení z kůže za očištné, pokud nejde o prasečí nebo psí kůži. Zbylé dvě školy nepovažují samotné stažení z kůže za očištné a vyžadují další úpravu.¹⁷⁷

Nabízí se zajímavé srovnání se zoroastriánstvím. Zoroastriánství považuje oheň, vodu, slunce a další věci za přirozeně čisté. Nemohou proto oproti islámu být za normálních podmínek použity jako očištné. Na druhou stranu praxe s očištěním skrze vysušení slunečními paprsky je prakticky totožná. Ačkoliv pro zoroastriány může být očista tímto způsobem dostačující.

---

¹⁷⁶ Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 66-78, Maghniyyah, M. J. (1997), s. 23-25

¹⁷⁷ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 24-25

Je zajímavé, že tuto očistu převzali hlavně ší'ité. Nejspíše se jedná o kulturní výpůjčku z Íránu.

6.9 Malá očista – wudú

Přímo k malé očistě se vztahuje následující koránský verš. Tento verš je tedy základním zdrojem pro jakékoliv další posuzování a zpracování rituální očisty v islámu: „*Vy, kteří věříte! Když se chystáte k modlitbě, umyjte si obličej své i ruce své až k loktům a otřete si hlavy své a nohy své až ke kotníkům! A jste-li potřísněni, očistěte se! Jste-li nemocní nebo na cestách či přišel-li někdo z vás ze záchodu, anebo jste měli styk se ženami - .... ; Bůh vám nechce působit žádné nesnáze, nýbrž vás chce očistit, a dovršit tak dobrodiní Své vůči vám – snad budete vděční.*“¹⁷⁸

Tato súra pochází z medínského období a jsou zde zmíněny základní očistné předpisy, které jsou využívány v podobě wudú. Súra také věřícím připomíná, že se očišťují kvůli sobě, protože očista je přibližuje k Bohu. Na toto téma jsme uvedli i několik hadíthů.

Malá očista, tedy wudú, se skládá z čtyř hlavních kroků. Základem, na kterém se staví jakýkoliv náboženský akt, je čistota mysli. Tato čistota je považována za základní a bez ní je akt neplatný. Věřící musí věřit, že vykonává činnost pro Boha a ne pro sebe. Bez tohoto záměru není možné přistoupit k tělesné očistě¹⁷⁹. Tento úmysl je pro očistu nutný podle většiny škol. Výjimku tvoří přístup Hanafíji. Podle Hanafíji nemusí očistě předcházet zbožný úmysl. Pokud se tedy věřící umyje s úmyslem pouze se umýt, lze jeho akt považovat za wudú, byly-li splněny ostatní podmínky. Pokud se však věřící omývá jinou než čistou vodou, pak zbožný úmysl musí mít.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 5:6

¹⁷⁹ Kuscular, R. (2007), s. 86-87

¹⁸⁰ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 31

Prvním krokem je omytí obličeje. Podle sunnitských právních škol je doporučeno začít s omýváním obličeje se shora dolů. Jde však jen o doporučení, a pokud věřící vykoná opak, jeho wudú je stále považováno za platné. Oproti tomu pro ší'ity je směr omývání obličeje povinný. Pokud by si tedy obličej omývali zespoda nahoru, jejich wudú by bylo neplatné. Následuje omytí rukou od loktů ke konečkům prstů. V záležitosti mytí rukou je situace podobná jako u omytí obličeje. Sunnitské školy jsou mírnější a směry omytí jsou závazné jen pro Hanbalíju a Šáfi'íju. Pro Hanafíju a Málíkíju jsou to jen doporučení. Doporučují začít od prstů směrem k loktům a nejprve umýt pravou ruku. Ší'ité naopak nařizují začít omytím pravé ruky, ale směr omytí je opačný, tedy od loktů ke konečkům prstů. Poté se musí otřít hlava. Podle Hanbalíji je nutné otřít celou hlavu a uši. Málíkíja taktéž tvrdí, že je nutno otřít celou hlavu, ne však uši. Podle Hanafíji stačí otřít jednu čtvrtinu hlavy nebo ji pokropit vodou. Šáfi'íja zastává názor, že stačí otřít hlavu alespoň trochu, pokropení vodou je podle nich též dostačující. Nejsložitější pravidla má ohledně otírání hlavy ší'a. Ší'a tvrdí, že dostačuje minimální otření přední části hlavy. Neuznává však omytí či pokropení vodou. Je ovšem nutné, aby ruce při utírání byly vlhké z předchozího omývání rukou. Pokud jsou ruce mezitím znovu namočeny novou vodou, je podle ší'cy wudú neplatné. Podle ostatních škol je naopak třeba, aby voda použitá na otření hlavy byla nová a čistá. Posledním krokem je omytí nohou ke kotníkům. Podle sunny stačí prosté omytí od palců ke kotníkům bez zvláštních pravidel. Ší'a je tradičně složitější. Za prvé je nutno očistu provést s rukama vlhkýma od očisty hlavy. Začít se musí od palců a skončit u kotníků¹⁸¹. Wudú je platné pouze, je-li splněno několik podmínek. Tyto podmínky se u každé právní školy částečně liší. Základní podmínkou je rozhodně čistota použité vody. Nejde jen o to, aby byla voda fyzicky čistá, musí být i čistou substancí, tedy nesmí být s ničím smíchána. Aby bylo wudú platné, musí na něho mít věřící dostatek času a provést ho ve výše popsaném pořadí. Toto pořadí je určeno Koránem, zavazující je však jen pro ší'cu, Šáfi'íju a Hanbalíju. Hanafíja a Málíkíja umožňuje provedení opačného pořadí. Výčet těchto podmínek není úplný, výše zmíněné podmínky jsou však zásadní.

---

¹⁸¹ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 4:43, 5:6, Maghniyyah, M. J. (1997), s. 31- 36

Mnoho stavů a věcí může vykonání malé očisty zneplatnit. Jedná se především o poskvrnění močí a výkaly. Wudú může být zneplatněno i flatulací. Při úniku moči, stolice či při flatulaci dojde ke znečištění podle všech hlavních právních škol. Se znečištěním semenem a sexem je to složitější. Podle Hanafíji, Málíkíji a Hanbalíji výron semene zneplatňuje wudú a vyžaduje jeho opětovné vykonání. Ší'ca tvrdí, že toto znečištění také zneplatňuje wudú, ale vyžaduje vykonání ghuslu. Šáfí'íja nepovažuje výron semene za zneplatňující wudú.¹⁸² Věřící nesmí při výkonu wudú spát. Pokud někdo vůbec nevnímá okolní svět, potom bude úkon neplatný. Očista není platná, ani když je člověk v jakémkoliv stavu ovlivňujícím vědomí. Co se týče otravy, omdlení či epilepsie všechny právní školy se shodují, že tyto stavy ruší platnost wudú. Záležitosti spánku jsou však v mnohém zajímavější. Podle ší'y je nutno klasifikovat hloubku spánku, aby se dalo určit, zda je wudú platné či nikoliv. Hanbalíja má v této věci stejný názor jako ší'ca. Málíkíja též soudí podle hloubky spánku, avšak počítá také s hlučností. Zatímco lehký spánek wudú nezruší, hluboký spánek, který trvá delší dobu, wudú zruší. Pokud ovšem spící osoba vydává hluk, pak zneplatňuje wudú jakýkoliv spánek. Nejmírnější je ohledně spánku názor Hanafíji. Hanafíja tvrdí, že pokud člověk sedí, stojí či provádí prostraci, a náhle usne, wudú není zneplatněno. Zneplatnění přichází teprve, když si spící lehne nebo se převalí na bok. Podle Šáfí'íji je spánek v pořádku podobně jako u Hanafíji, avšak Šáfí'íja dodává, že spící nesmí být hlučný. Dalším prvkem, jenž zneplatňuje wudú, je nepravidelná menstruace. Nepravidelná menstruace je problémem hlavně u ší'itů. Málíkíja však nepovažuje v tomto případě očištění za nutné.¹⁸³

6.10 Velká očista – ghusl

Súrou, která se zabývá velkou očistou, je například súra 4:43, kde jsou vyjmenovány situace, které vyžadují velkou očistu: *„Vy, kteří věříte! Nepřibližujte se k modlitbě, jste-li opilí, dokud nebudete vědět, co říkáte; a*

---

¹⁸² Maghniyyah, M. J. (1997), s. 27

¹⁸³ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 26-29, Al-Khoee, A. Q. (1978), s. 87-90

*nekonejte ji, jste-li znečištěni polucí – leda jste-li na cestě – dokud jste se neumyli! A jste-li nemocní nebo na cestách či někdo z vás přišel ze záchodu či měl styk se ženami, ...*¹⁸⁴

Velká očista je méně častá než malá. Tento fakt je logicky odvozen od významu znečištění, které je třeba očistit. Zatímco malá očista je spíše preventivní a má zajistit čistotu věřícího před náboženským aktem, velká očista pak mnohdy slouží k očistě ze závažnějších důvodů. Například súra 2:222 praví: „A dotazují se tě na menstruaci. Rci: „To je neduh¹⁸⁵; zdržujte se tedy žen svých po dobu menstruace a nepřibližujte se k nim, dokud se neočistí. A když se očistí, přicházejte k nim tak, jak Bůh vám to přikázal. A Bůh věru miluje ty, kdož se očišťují!“¹⁸⁶

Tato súra shrnuje dva základní stavy, které vyžadují velkou očistu. Jde o pravidelnou menstruaci a stav po pohlavním styku. Kromě výše zmíněného uznává islámské právo i další stavy, které vyžadují velkou očistu. V první řadě se jedná o stav po jakémkoliv vyloučení semene, které se pojí se stavem po souloži. Jde však i o jakékoliv vyloučení semene bez soulože. Podle ší'cy je samostatným bodem povinnost věřících žen provádět ghusl během nepravidelné menstruace. Sunnitské právní školy nepovažují nepravidelnou menstruaci za problém. Ghusl je též nutný po porodu. Ohledně porodu panuje jednota v tom, že pokud dojde k výtoku krve, je ghusl nutný. Jednotlivé školy se pak přou o to, kdy je ona krev nečistá. Dalším důvodem k provedení ghuslu je za určitých podmínek dotek mrtvého těla. Podle čtyř sunnitských škol islámu není samotný dotyk mrtvého těla znečišťující. Aby byla osoba mrtvým tělem znečištěna, musí provádět jeho posmrtnou očistu. Tudíž není problém se jedinkrát těla dotknout, ale je nutné provést ghusl, když tělo omýváme. Podle ší'cy je ghusl nutný, pokud se věřící dotkne mrtvého těla, které již vychladlo a nebylo očištěno. Dotknutí se čerstvě mrtvého těla nebo těla omytého je

---

¹⁸⁴ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 4:43

¹⁸⁵ Menstruace je zde považována za „neduh“. Je tedy logické, že je na ní nahlíženo veskrze negativně, podobně jako v židovství. Nelze se tedy divit, že žena je po celou dobu své menstruace považována za rituálně nečistou.

¹⁸⁶ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 2:222

v pořádku. Právní školy se liší i ve věci přístupu k očišťování ne zcela dochovaného těla. Hanafíja tvrdí, že aby byl ghusl platný, musí být k dispozici více než půlka těla a hlava. Dle Málikíji musí být přítomny dvě třetiny těla. Hanbalíja a Šáfííja pak ghusl nařizují, i když je přítomna jen malá část těla. Ší'ité pro změnu trvají na přítomnosti srdce. Ší'itům teoreticky stačí hrud' se srdcem. Ghusl je též doporučován v mnoha dalších případech, například před příchodem do Mekky nebo Mediny, po uzdravení jako výraz snahy o odpuštění hříchů.¹⁸⁷

Nejdůležitějším a zřejmě i nejčastějším důvodem pro provedení velké očisty je pohlavní styk a očista po menstruaci. Očista po menstruaci je důležitá, neboť symbolicky završuje dobu rituální nečistoty. Provedení ghuslu ženu symbolicky vrací do náboženského života. Problémem během menstruace totiž je to, že žena je neustále ve stavu rituální nečistoty. Jak jsme již mnohokrát zjistili, stav rituální nečistoty neumožňuje provádět žádné náboženské úkony. V případě menstruace nastává tedy problém. Žena totiž nesmí vykonávat náboženské povinnosti. Přesněji nesmí vykonávat ty náboženské úkony, které by vyžadovaly provedení malé očisty, velké očisty ani očisty prachem. Zároveň nesmí provádět nic, co nesmí dělat věřící ve stavu po souloži, nesmí mít samozřejmě ani pohlavní styk¹⁸⁸. Pohledy právních škol na menstruaci se různí. Jedním ze styčných bodů je však věk, kdy menstruace začíná. Školy se shodují, že před devátým rokem není reálné, že by dívka menstruovala. Avšak již ve věci ukončení menstruace se právní školy neshodují. Každá škola se na pravděpodobný věk začátku menopauzy dívá jinak. Hanbalíja tvrdí, že pravděpodobný věk je padesát let. Hanafíja určuje tento věk nad padesát pět let, Šáfííja na šedesát dva let a Málikíja na sedmdesát. Ší'ité rozlišují mezi ženami běžnými a ženami z Kurajšovského rodu. Pro ženy z rodu Kurajš je tento věk odhadnut na šedesát let. Pro běžnou ženu je pak odhadovaný věk padesát let. Otázka doby, po kterou trvá jedna menstruace, je též složitější. Hanafíja považuje minimální dobu trvání tři dny, maximum je pak deset dní. Hanbalíja a Šáfííja se shodují, že nejkratší doba je

---

¹⁸⁷ Kuscular, R. (2007), s. 111,112, Maghniyyah, M. J. (1997), s. 41-56

¹⁸⁸ Ženám je dovoleno mít mimopohlavní styk během menstruace. Al-Khooe, A. Q. (1978), s. 134

jeden den a jedna noc, zatímco nejdelší je patnáct dní. Málíkíja souhlasí s Hanbalíjou a Šáfí'íjou, že nejdelší trvání menstruace může být patnáct dní, nestanovuje však žádnou spodní hranici. Ší'ca se shoduje s Hanafíjou ve všech bodech ohledně délky menstruace. Dodává však, že minimální doba mezi dvěma menstruacemi je deset dní. Cokoliv, co nespadá do kategorií, které právní školy vymezily, není považováno za menstruaci. Co se týče těhotenství a menstruace, Šáfí'íja, Málíkíja a ší'ca tvrdí, že menstruace může proběhnout i v těhotenství. Hanafíja a Hanbalíja toto striktně odmítají.¹⁸⁹

Pro ší'ity je důležitou očistou i očista při nepravidelné menstruaci. Za nepravidelnou menstruaci je považován výtok krve z pochvy mimo menstruační cyklus. Četnost velké očisty se odvozuje od intenzity tohoto výtoku. V zásadě platí, že čím intenzivnější je výtok, tím častější je nutnost provést velkou očistu. Oproti klasické menstruaci se však žena po provedení předepsaného ghuslu stává čistou a může provádět náboženské úkony¹⁹⁰. Sunnitské právní školy shodně nerozlišují a neřeší záležitosti nepravidelné menstruace. Na rozdíl od ší'itů není pro sunnity nepravidelná menstruace přímo znečišťující.¹⁹¹

Dalším důvodem pro provedení velké očisty je pohlavní styk nebo výron semene. Pod pojmem výron semene se nemyslí jen ejakulace během pohlavního styku, ale i jakékoliv samovolné vyloučení semene¹⁹². Oba případy jsou z právního hlediska řešeny stejně. Pro osobu, která prodělala cokoli zmíněného, platí jednotná pravidla. Tato osoba musí provést ghusl a než ho provede, tak pro ni platí několik zákazů. Samozřejmý je zákaz provádění náboženských úkonů, nesmí se však dotýkat Koránu, vstupovat do mešity, dávat do ní něco či si z ní něco brát, číst verše z Koránu, které vyžadují provedení prostrace. Mnoho věcí pak není doporučeno, avšak ani přímo zakázáno.¹⁹³ Je třeba poznamenat, že v případě pohlavního styku je zúčastněná osoba nečistá ze dvou úvodů. Prvním důvodem je samozřejmě

---

¹⁸⁹ Al-Khooe, A. Q. (1978), s. 134, Maghniyyah, M. J. (1997), s. 48-52

¹⁹⁰ Al-Khooe, A. Q. (1978), s. 123-126

¹⁹¹ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 52-53

¹⁹² Podrobněji viz. výše

¹⁹³ Al-Khooe, A. Q. (1978), s. 112-116

styk se semenem. Druhým důvodem je pak samotný pohlavní styk. Pohlavní styk se považuje za vykonaný, když penis vnikne do ženy. Všechny právní školy kromě Hanafíji shodně tvrdí, že pro provedení ghuslu po výronu semene je třeba mít zbožný úmysl. Jen Hanafíja jej nepovažuje za nutný¹⁹⁴. Čtyři hlavní školy sunny nepředkládají jednoznačný návod na provedení ghuslu. Jen Hanafíja považuje za nutnou součást pročištění úst a nosu. Hanafíja také doporučuje začít mytí od hlavy, pokračovat pravou stranou těla a skončit levou. Málikíja a Šáfííja shodně doporučují začít očístou horní části těla a pokračovat směrem dolů, přičemž také doporučují začít očístou intimních partií. Podle Hanbalíji je vhodné začít očístou pravé části těla. Ší'ca uznává dva druhy ghuslu po pohlavním styku. První druh je ghusl pořadní. Tento ghusl má určeno povinné pořadí kroků očisty. Začít se musí pravou stranou těla a skončit levou. Pokud by se pořadí narušilo, ghusl by byl neplatný. Druhým typem je ghusl ponořením. Tento ghusl je platný, když se celé tělo ponoří do vody. Není bez zajímavosti, že ší'ca považuje ghusl po výronu semene za nahrazující wudú. Pokud tedy věřící ší'cita provede tuto očístou, nemusí pak ihned kvůli něčemu provádět wudú. Zbylé právní školy nerozlišují mezi druhy ghuslů a žádný pro ně nenahrazuje jakékoliv wudú¹⁹⁵.

6.11 Očista prachem – tajammum

Podle tradice vznikla očísta prachem během tažení proti kmeni Banú Mustaliq, když vojsko muslimů nemohlo najít potřebnou vodu k očístě¹⁹⁶. Provádění této formy očísty je zmíněno i v Koránu konkrétně v: „...a nenaleznete-li vodu, omývejte se čistým pískem a otřete si jím obličej i ruce

---

¹⁹⁴ Již výše je část o zbožném úmyslu ve vztahu k wudú. Hanafíja v této záležitosti opakuje stejný proces. Zatímco ostatní školy považují zbožný úmysl k očístě za nutnost, Hanafíja nikoliv.

¹⁹⁵ Kuscular, R. (2007), s. 110, Maghniyyah, M. J. (1997), s. 47-48

¹⁹⁶ Kuscular, R. (2007), s. 117

své!...¹⁹⁷ A v: „...- a nenaleznete-li vodu – omývejte se dobrým jemným pískem a otřete jí obličej své a ruce své...“¹⁹⁸

Základní údaje o očištění prachem jsou obsaženy už v Koránu a lze z nich leccos vyvozovat. Na první pohled je zřejmé, že tajammum zdaleka není tak důležitý jako wudú a ghusl. Zatímco wudú a ghusl musí být prováděn za účelem získání stavu rituální čistoty, tajammum sám o sobě není nikdy předepsán. Princip tajammum spočívá v tom, že jde o náhradní formu očisty, která proběhne, nemá-li věřící přístup k dostatku vody. I základní příkazy jsou obsaženy v Koránu, věřící si má obličej a ruce otřít pískem. Přesnější postup spočívá v dotyku země a následném otření obličej pískem. Druhým krokem pak je opětovný dotyk země a otření rukou.¹⁹⁹ Právní školy se však neshodují v tom, jaký povrch je vhodný k provedení tajammum. Hanafíja a ší'ca uznávají jen prach, písek a kamení. Šáfí'íja uznává jedině očištění prachem a pískem. Hanbalíja pak radikálně uznává jen prach. Málíkíja poskytuje největší svobodu při tajammum, neboť umožňuje její vykonání v prachu, písku, kamení, sněhu a minerálech. Tyto minerály však musí být na svých přírodních nalezištích. Z minerálů vhodných pro tajammum vylučuje Málíkíja jen zlato, stříbro a drahé kamení. Všechny právní školy se shodují, že k očištění prachem je nutný zbožný úmysl. Zajímavé je, že i Hanafíja, která úmysl nepožaduje u wudú ani ghuslu, jej požaduje u tajammum.²⁰⁰

Zásadnější než samotný průběh je u této očisty klasifikace podmínek, které jej umožňují. Základní podmínkou je nedostatek vody, který však může být způsoben více příčinami. Nejjednodušší příčinou je, když jste v místě, kde voda zkrátka není. Mohou však nastat i jiné příčiny, které znemožňují použití vody. Může jít o příčiny zdravotní, například když je věřící nemocný a kontakt s vodou by mu mohl uškodit, nebo je-li riziko, že voda je nakažená. Dobrým důvodem je i nebezpečí, které by musel věřící při shánění vody podstoupit,

---

¹⁹⁷ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 4:43

¹⁹⁸ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého (2007), 5:6

¹⁹⁹ Kuscular, R. (2007), s. 117-118, Al- Khoe, A. Q. (1978), s. 184

²⁰⁰ Maghniyyah, M. J. (1997), s. 80-81

například pokud věřící cestuje pouští a za kopcem vidí studnu, u které se plazí ohromná kobra. Pokud věřící ví, že by kobru nepřemohl a kobra by neutekla, může s klidným srdcem provést očistu prachem. Tato očista je platná, dokud se neobjeví možnost regulérní očisty.²⁰¹ Tedy pokud věřící v poušti dokončí pracně očistu prachem, vystoupí na kopec, aby se pomodlil a zjistí, že kobra se zatím odplazila, jeho očista prachem se stává neplatnou a on musí provést tradiční očistu vodou. Zajímavý je přístup Hanafíji k podmínkám, které umožňují tajammum. Hanafíja totiž přímo a doslovně prosazuje znění koránského verše 5:6. Verš přímo nakazuje provedení tajammum jen lidem na cestě nebo nemocným. Názor Hanafíji je stejný. Tajammum tedy dle této školy může provádět skutečně jen nemocný nebo poutník. Osoba, která je zdravá a není na cestě, tedy nemůže tajammum vykonat jen proto, že nemá vodu. V takovém případě se nemá vůbec modlit, protože nemůže dosáhnout stavu rituální čistoty. Ostatní školy verš nevykládají zdaleka tak doslovně. Tvrdí totiž, že zmínka o cestě měla jen naznačovat nedostatek vody pro cestovatele v minulosti, neměla být příkazem. Ve věci nedostatku vody je konkrétnější Hanbalíja a Šáfííja. Tvrdí, že je-li nedostatek vody k provedení celé potřebné očisty, má se voda použít na co největší část těla a zbytek se má očistit pískem. Zbylé školy považují nedostatek vody za rovný její absenci. Podle těchto škol je tudíž nutné provést kompletní tajammum i v situaci, kdy je k dispozici troška vody.²⁰²

Tajammum jistě vznikl jako reakce na přírodní podmínky. Arabský poloostrov byl vždy velmi suchou oblastí a mít k dispozici jinou očistu než je ta vodou, bylo přinejmenším vhodné. Jde o připomínku toho, že kulturní zvyky jsou spjaté s přírodními podmínkami, jako například s klimatem.

---

²⁰¹ Kuscular, R. (2007), s. 121, Al-Khoe, A. Q. (1978), s. 185

²⁰² Maghniyyah, M. J. (1997), s. 76-78

7.0 Závěr

V této práci jsme se zabývali rituální čistotou na Předním východě. Prošli jsme si jejím vývojem od starověku až po islám. Všimli jsme si, že rituální čistota je věc, která se vyvíjí a dá se říci, že roste. Stará náboženství jako například ta mezopotámská či ugaritská samozřejmě znaly principy rituální čistoty. Měly o ní povědomí a skutečně se jí snažily do jisté míry dodržovat. Je těžké dnes přesně určit do jaké míry. To se týká čistoty vnitřní i vnější. Na druhou stranu si nemůžeme starověká náboženství představovat jen jako soubor pohádek a magie. Etika v jejich společnostech samozřejmě měla své místo. Ukázali jsme si například modlitbu Ugaritana za odpuštění hříchů. Podobná modlitba by klidně mohla vycházet ze Starého zákona. Lze tedy říci, že i před tak zvaným etickým zlomem nebyla o etiku nouze. Navíc z toho vyplývá i další fakt a to ten, že izraelské náboženství potažmo judaismus čerpal ze stejných zdrojů jako Ugarit. Zároveň zde můžeme vysledovat další podobnou myšlenku. Jedná se o důležitost čistoty a pravověrnosti krále. Oslava vinobraní v Ugaritu je v podstatě spojena s reintronizací krále, který musí dokázat, že je svého trůnu hoden a také ukázat svou pokoru vůči bohům. Ze starozákonní tradice víme, že úspěch králů Izraele i Judska závisel na jejich zbožnosti a to přímou úměrou. Podle tradice se starý Izrael rozpadl na dvě království proto, že jeho poslední král – Šalomoun – sešel před smrtí z cesty zbožnosti. Další králové pak skutečně zažívali potíže, pokud nebyli dostatečně zbožní. Náboženství tedy hrálo v politice velkou roli. I ugaritský král měl jistě zájem o to, aby ho bohové uznali hodným královského stolce. Když chtěl před bohy předstoupit během zmíněného svátku vinobraní, byl zjevně ochoten podstoupit náročnou očistnou proceduru. Bohové tedy zjevně pohlíželi slitovněji na čistého člověka. Jistě tedy existovaly i další související zvyky. I když se nám bohužel nedochovaly. Mezi ugaritským a izraelským náboženstvím existuje mnoho dalších styčných bodů, avšak ty se vesměs netýkají rituální čistoty. Jednu další souvislost bychom přeci jen našli. Jedná se o fakt, že Izraelci i Ugaritane během očistných rituálů prováděli zvířecí oběti. Ukazuje nám to i vinobraní v Ugaritu.

I mezopotamská náboženství znala zjevně rituální čistotu. I ona rozlišovala mezi čistotou ducha a čistotou těla, ačkoliv tyto čistoty zde byly poměrně blízce propojeny. Mezopotámci se prokazatelně starali o čistotu svých chrámů a k tomu jim sloužilo zvláště určené služebnictvo. To, že chrám musel být čistý, pramenilo především z faktu, že chrám byl doslovně příbytkem bohů. Jasně to říká i sumerské slovo pro chrám – é – které znamená příbytek či dům. A je jen logické, že dům boha musí být udržován ve stavu čistoty. Tento trend nicméně přetrval až do dnešních dnů. Najdeme ho v téměř každém dnešním náboženském systému. Nutnost udržovat v čistotě místa, kde pobývá projev nadpřirozena či svátosti, je téměř univerzálním lidským zvykem. Samozřejmě že představa o čistotě se liší podle místních zvyků a tradic. Jinak si čistý chrám představovali Sumerové, židé, křesťané či muslimové. Představme si, že bychom do kostela přivedli beránka a nechali ho vykrváct u oltáře. Bylo by to nepředstavitelné z více než jednoho důvodu... Pokud bychom stejnou věc provedli v židovském či mezopotamském chrámu, bylo by to bohulibé, správné a naprosto v pořádku. To nám ukazuje zajímavý rys, který se může vyskytnout při zkoumání jakékoli kultury. Spojuje se nám tu kulturní universalismus s kulturním relativismem. Všechna tato náboženství se shodnou, že chrám je posvátné místo a musí proto být udržován v řádné čistotě. Na druhou stranu jejich představy o pojmu čistota jsou moc odlišné. Vlastně jde o stejný případ jako ve věci Boha židů, křesťanů a muslimů. Všichni tři mají jednoho Boha, ale každý ho uctívá odlišným způsobem. U Mezopotámců můžeme ovšem hledat i jiné ukázky čistoty. I u nich najdeme kající modlitbu, i u nich nalezneme snahy o očištění člověka. Zajímavým je očištění hrdiny Enkidua, který se stane rituálně čistým poté, co ze sebe shodí svou zvířecí přirozenost a stane se člověkem. To nám naznačuje, že pro Mezopotámce byla čistota úzce spojena s lidskou společností, řádem a civilizací obecně. Příroda byla proto nejspíše považována za nebezpečnou, chaotickou a nehodnou lidského bytí. Čistota navíc byla vhodná při setkání s jakýmkoliv nadpřirozenem, jak nám ukazuje příklad Gilgamešova setkání s nesmrtelným Uta-napištim. I zde se musel Gilgameš omýt, než mohl nesmrtelného člověka navštívit. Opět zde vidíme

univerzální myšlenku, že před setkáním s posvátnem je nutno provést jakoukoli formu očisty.

Judaismus je svými očistnými předpisy slavný, ale již jsme si ukázali, že čerpal z mnoha starších zdrojů. Nic to ovšem nemění na tom, že v judaismu nacházíme nejstarší dochované očistné předpisy a řády. Teoreticky by z nich šlo do jisté míry čerpat i pro jiné dobové víry. Nicméně je třeba mít na paměti, že judaismus byl formován proroky a ti se naopak velmi často stavěli proti zvykům okolních národů. Přesto jsme viděli, že podobnosti s ugaritským ritem skutečně existovaly a nejspíše jich bylo více, než jsme schopni doložit. Stejně tak nacházíme jistou společnou půdu i mezi Mezopotámci a židy. Judaismus ovšem přednostně sloužil jako základ a vzor pro křesťanství a islám. Zatímco křesťané očistné zvyky nebrali nikdy tak vážně, muslimové ano. Víme, že muslimové mnoho zvyků nebo alespoň jejich základy převzali od židů. Tento vliv není těžké vystopovat a je naprosto nesporný. Ostatně muslimové to nikdy nepopírali. Přeci svůj původ hledali u Abraháмова syna Izmaela. Společný původ s židy byl pro rané muslimy věcí prestiže, neboť se tím spojili s náboženstvím, které bylo prokazatelně považováno za prastaré. Zároveň se jednalo o snahu oslovit židovskou populaci a dovést ji k dobrovolné konverzi. Tyto společné zvyky jsou viditelné například v rovině stravovací. Mimo stravování lze však vystopovat i další podobné zvyklosti a principy. Jde o podobný náhled na menstruaci a vlastně i na postavení ženy ve společnosti. Obě společnosti si zachovaly silný patriarchální charakter, což ostatně vysvětluje i podobný pohled na celou problematiku žen. Časy se sice mění a rabínský judaismus přiřkl ženám větší práva již dávno, islám také stále prochází vývojem a otázka ženských práv v něm získává nový prostor. Nic to ovšem nemění na tom, že se stále jedná o „otázku“, jde tudíž stále o důkaz patriarchální společnosti. Podobnosti lze samozřejmě hledat i v dalších zvycích, například co se týče dotyku mrtvých těl. Se smrtí souvisí i společné odmítání ikon a poutí k hrobkám světců. Ačkoliv druhá záležitost se týká jen sunnitů. U ší'itů se jedná naopak o velmi zakořeněný zvyk důležitý pro jejich kulturní identitu.

Zoroastriáni stojí se svým systémem rituální čistoty stranou mezopotamské víry, judaismu i islámu. Zároveň se ale vyvíjel v jejich blízkosti a přicházel s těmito vírami do kontaktu. Jeho vznik nelze sice přesně datovat, ale bezpečně můžeme říci, že v době vzniku Achaimenovské říše již existoval a stal se organizovaným, významným státním náboženstvím. Jeho věřící tehdy náhle vládli světu. Nešlo však ještě o kodifikovanou a jasně určitelnou víru jakou se stal za svého zlatého věku za éry Sásánovců. Zároveň ovšem byl prostor pro inovace a nové smýšlení. Otázku zda zoroastriánství v této době silně ovlivňovalo smýšlení a náboženské zvyky achaimenovských poddaných, lze odpovědět snadno. Není to pravděpodobné. Achaimenovci totiž byli známí svou náboženskou tolerancí. Můžeme dokonce trochu nadneseně tvrdit, že první „toleranční patent“ v dějinách vydal Kýros a dochoval se nám na tzv. „Kýrově válci“. Lepší otázka, kterou si můžeme položit je, zda lokální náboženství mohla ovlivnit zoroastriánství. Jde o mnohem lepší otázku, neboť jak bylo zmíněno výše, v době Achaimenovců neexistovala kodifikovaná verze Avesty, svatého spisu zoroastriánů. Vše se tak mohlo stále upravovat. Je navíc dobře známo, že Avesta má několik vrstev pocházejících z různých dob, podobně jako Bible. Otázka je navíc aktuální, když vidíme, že židovství nese se zoroastriánstvím několik společných rysů. Některé zvyky jsou téměř totožné. Například velmi přísný zákaz dotyku mrtvých těl. S ním souvisí totiž i vznik společenství, které mají tento zákaz udržovat v chodu. Zatímco u židů jsme pohovořili obsáhleji o „svatém spolku“, zoroastriáni měli pro změnu své „nosiče mrtvol“, kteří zastávali podobný úkol. Zoroastriáni navíc stejně jako židé zdůrazňují důležitost vnitřního prožitku a uvědomělosti. Na druhou stranu můžeme pozorovat podobnost s esejským hnutím. Esejci totiž také přísně rozlišovali mezi dobrem a zlem. Mezi „syny světla“ a „syny tmy“. Tento pseudo-dualistický koncept esejců je velmi podobný pohledu zoroastriánů. I oni viděli ve světě jasně rozlišené dobro a zlo. Dobro je v obou případech samozřejmě symbolizováno jediným bohem – Jehovou či Ahurou Mazdou. Další možnou podobností je i boj s kulty. Je možné, že Peršané, stejně jako židé, bojovali proti polyteistickým kultům. Tuto myšlenku nám nabízí jeden z nápisů Dáreia, kde píše, že „Ahura Mazda je veliký bůh“. Zároveň ve stejné době pronásleduje mithraisty, kteří se v říši

rozšířili²⁰³. Takový boj by se do jisté míry podobal boji izraelských králů proti modlám.

Nejmladším ze všech zpracovaných náboženství je islám. Rituální čistota zabírá v islámu zásadní místo a je i tématem mnohých teologických a vědeckých spisů. Muslimská rituální čistota je asi nejlépe dokumentována a zároveň je zachována v nejčistší formě. Důvody pro to jsou zřejmé, islám je nejmladší a tudíž nejaktuálnější. Jeho svaté spisy jsou dobře dochované a slouží jako autoritativní vzor. Rabínský judaismus proti tomu části svého svatého písma považuje za méně autoritativní a hlavně je silně nakloněn výkladům. Tyto výklady pak sice osvětlují mnohé problémy, ale do celkového systému vnášejí určitý zmatek. Zmínili jsme podrobně, proč má islám tak blízko k judaismu a proč lze nalézt tolik společných zvyků. Přesto je však nutné dodat, že muslimové si jsou vědomi těchto příbuzností a považují je za důkaz stáří svého náboženství. Je zajímavé si uvědomit, že jak muslimové hledají náboženskou autoritu a prestiž v judaismu, tak staří Izraelité hledali to samé v Mezopotámii, v Uru chaldejském. Jde o stejný scénář. Vidíme, že některé myšlenkové vzorce se nemění. Ostatně s tímto faktem souvisí i velmi rozšířený zvyk obřízky. Muslimové by ji teoreticky podstupovat nemuseli, není to náboženská povinnost. Její konání je však naprosto běžnou praxí a opět jde jen o důkaz návaznosti na starší kořeny víry. Proto je také Muhammad považován za „Pečeť proroků“. Neboť měl spojit starší židovství a křesťanství, nabídnout společnou řeč. Očistné zvyky se pak samozřejmě staly součástí této myšlenky návaznosti a snahy o porozumění. Muslimské očistné řády jsou pak svou podstatou odlišné od židů a zoroastriánů. Ačkoliv s židy sdílejí některé prvky, podstata je trochu jiná. Na jednu stranu lze muslimský důraz na mechaničnost očistných procesů považovat za poněkud zastaralý, na druhou stranu je také jednoduchý a funkční. Rozhodně vhodný do moderního života. Navíc je v něm vše jasně dané a není velký prostor k chybování a nejistotě. Jde o rozdílnou situaci od zoroastriánství ale i židovství, kde lze na nedorozumění či nejistotu narazit.

---

²⁰³ Turcan, R. (2004), s. 16 -17

V této práci jsme si ukázali několik předovýchodních očistných systémů. Vidíme, že ačkoliv jsou tyto systémy v některých rysech podobné, zachovávají si každý svou originalitu a vlastní prvky. Mnohde to lze snadno vysvětlit. Islám čerpá ze starších věrouk, aby se tím fakticky legitimizoval. Judaismus byl zase v počátcích nevýznamným lokálním náboženstvím, které samozřejmě podléhalo vlivu okolních významnějších kultur. Vlastně až snaha proroků ho začala postupně očišťovat a vytvářet základy vlastní tradice. Zoroastriánství pak zažilo období vlivu i ovlivnění.

Ať se na rituální čistotu díváme jakkoliv, říká nám mnoho o pohledu lidí na svět, o jejich morálce a přístupu ke zvykům. Striktní dodržování očistného ritu ukazuje tradiční společnost, která považuje své hodnoty za důležité a hodné ochrany. Takový přístup má dobré i špatné stránky. Na jednu stranu drží společnost pohromadě, na druhou stranu občas brání důležitému pokroku. Tření mezi liberalismem a konzervatismem tak můžeme hledat dokonce i v otázkách náboženské čistoty. Je to věc logická. Konzervatismus jde ruku v ruce s náboženskou striktností, zatímco liberalismus většinou podporuje umírněnější náhled na víru. To pak platí v jakémkoliv náboženství stejně.

Jako všechny zvyky je i rituální čistota ovlivněna přírodou. Je tomu tak, neboť člověk je od pradávna součástí přírody, kterou je obklopen. Vliv na něho má zvíře žijící po jeho boku, rostliny, které může využívat všemožným způsobem, jako jídlo, obětiny či jako dekoraci. Významné je i klima, které může mnohé změnit ve vztahu k vodě a dešti. Svou roli může sehrát i geografie. Na případě islámu i zoroastriánství jsou tyto vlivy zřetelné. Do jisté míry je lze pozorovat i v judaismu či v náboženství staré Mezopotámie. Velice viditelné mohou být i u jiných kultur. Například severoameričtí Pueblané se postupně naučili žít v pouštích severního Mexika a jejich zvyky tomu byly zcela přizpůsobeny.

Na závěr bych ráda zdůraznila, že každé náboženství má své unikátní postavení a zvláštní soubor zvyků. Můžeme v nich ovšem hledat společné rysy a myšlenky, které nám ukazují, že všichni jsme lidé bez ohledu na trochu

odlišné myšlenky či názory. Jsou věci, na nichž se lze shodnout. Ve věcech čistoty jde například o pocit přirozené čistoty přírody a moci nadpřirozených sil, které je třeba chránit a zároveň před nimi uchránit sama sebe. Práce na tomto tématu mi osobně připomněla, že člověk žije obklopen mnoha vjemy. Tyto vjemy jsou různého druhu a člověka formují velmi silně. Mnohdy jsou zcela nevědomé. Rituální čistota je věcí, kterou všichni do jisté míry přirozeně chápeme. Přijde nám normální chránit posvátná a další podobná místa před nečistotou. Teprve spojením těchto vjemů a vlivů vzniká dnešní člověk.

Bibliografie:

- Bharucha, Ervad Sheriarji Dadabhai (1893): *A brief Sketch of the Zoroastrian religion and customs*. Bombay: The Duftur Ashkara Oil Engine Printing Press
- Bottéro, Jean (2005): *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Praha: Academia
- Boyce, Mary (2001): *Zoroastrians*. New York: Routledge
- Brown, Daniel W. (2009): *A new Introduction to Islam*. Singapur: Wiley-Blackwell
- Carter, George William (1918): *Zoroastrianism and Judaism*. Boston: Richard G. Badger, The Gorham Press
- Clastres, Pierre (2003): *Kronika indiánů Guayakí*. Praha: Argo
- Cohen, Abraham (2006): *Talmud pro každého*. Praha: Sefer
- Cross, Stephen (2001): *Hinduismus*. Praha: Ikar
- Douglas, Mary (2010): *Purity and danger*. New York: Routledge Classics
- Eliade, Mircea a kol. (2001): *Slovník náboženství*. Praha: Argo
- Eliade, Mircea (2004): *Pojednání o dějinách náboženství*. Praha: Argo
- Farah, Caesar E. (2003): *Islam*. New York: Barrons
- Flavius, Iosephus (2004): *Válka židovská I.* Praha: Academia
- Flavius, Iosephus (2004): *Válka židovská II.* Praha: Academia
- Flavius, Josephus (2006): *O starobylosti židů, Můj život*. Praha: Arista Baset Maitrea
- Gillman, Neil (2007): *Vzkříšení a nesmrtelnost v židovském myšlení*. Praha: Vyšehrad
- Glassner, Jean-Jacques (2004): *Mezopotámie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny
- Heller, Jan (2006): *Biblický slovník sedmi jazyků*. Praha: Vyšehrad
- Hesiodos (1990): *Zpěvy železného věku*. Praha: Svoboda
- Hrudková, Zdeňka (2010): *Rituální čistota v islámu*. Plzeň: Zdeňka Hrudková

- Hruška, Blahoslav, Charvát, Petr, Nováková, Nea (1999): *Encyklopedie starověkého Přerého východu*. Praha: Libri
- Ibn Ishák (2009): *Muhammad: Život Alláhova proroka*. Praha: LEDA
- Kamal-Ud-Din, Khwaja (2009): *Five Pillars of Islam*. Kessinger Publishing
- Al-Khooe, Abul Q. (1978): *Islamic Practical Laws Explained: Taharat*. New York: Islamic Seminary
- Kosáková, Eva a kol. (2004): *Slovník judaik*. Praha: Židovské muzeum v Praze
- Kropáček, Luboš (2006): *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad
- Kuscular, Remzi (2007): *Cleanliness in Islam*. New Jersey: The Light, Inc.
- Lesný, Vincenc (1996): *Buddhismus*. Olomouc: Votobia
- Maccoby, Hyam (2008): *Ritual and Morality*. Cambridge: Cambridge University Press
- Maghniyyah, Muhammad J. (1997): *Taharah According to Five Schools of Islamic Law*. Teheran: Department of Translation and Publication Islamic Culture and Relations Organization
- Maimonides, Moše (1995): *The Guide of Perplexed*. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company, INC.
- An-Nawawí, Jahjá (2008): *Zahrady spravedlivých*. Praha: AMS
- Newman, Jaakov; Sivan, Gavriel (2009): *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer
- Nosek, Bedřich, Damohorská, Pavla (2010): *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum
- Prosecký, Jiří (2010): *Slova do hlíny vepsaná*. Praha: Academia
- Prosecký Jiří, Hruška, Blahoslav, Součková, Jana a kol. (2003): *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Praha: Libri
- Ben HaRambam, Avraham (2008): *The Guide to Serving God*. Jeruzalém: Feldheim Publishers
- Segert, Stanislav, Řehák, Robert, Bažantová, Šárka (2007): *Rukopisy od Mrtvého moře*. Praha: Oikoymenh
- Sládek, Pavel (2008): *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri
- Sláma, Petr (2010): *Tanu Rabanan*. Praha: Vyšehrad

- Stehlík, Ondřej (2003): *Ugaritské náboženské texty*. Praha: Vyšehrad
- Stern, Marc (2002): *Svátky v životě židů*. Praha: Vyšehrad
- Stillman, Norman.A. (2009): *The Jews of Arab Lands*. New York: The Jewish Publication Society
- Prosecký, Jiří a kol. (1999): *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri
- Turcan, Robert (2004): *Mithra a mithraismus*. Praha: Vyšehrad
- De Vries, Simon Philip (2008): *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad
- Zemánek, Petr a kol. (2006): *Arabsko-český slovník*. Praha: SET OUT
- Bible* (1990): Praha: Biblická společnost
- Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého* (2007): Praha: AMS
- Epos o Gilgamešovi* (1976): Praha: Klub přátel poezie

Zdroje online:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Daman_skaln%C3%AD

<http://www3.sympatico.ca/zoroastrian/fire-temple.html>

<http://www.themumbaicity.com/2012/04/15/tower-of-silence-a-unique-structure-in-entire-world/>

Resume

The theme of this study is Ritual purity in the Middle Eastern religions. The study consists of seven chapters. The first chapter is the introduction. This chapter contains information about the form of the study and other compulsory information. The second chapter deals with ritual purity as a basic term. The third chapter looks at the ritual purity in the ancient Middle Eastern religions. The fourth chapter is the comprehensive part about ritual purity in Judaism. The fifth chapter deals briefly with the Zoroastrianism. The sixth chapter is about the ritual purity in Islam. This part of the work is taken from the author's original study. Last chapter presents the conclusion where the summary of the most of ideas is presented and the author's own view is added.